

सांवत्सरिक क्षमापना.

रचयिता.

शास्त्रविशारद योगनिष्ठ ज्ञानाचार्य
श्रीमद् बुद्धिसागर७ सूरीश्वर७.

श्रीमद् बुद्धिसागरजीसूरि ग्रंथमाला ग्रंथांक ८५.

सांवत्सरिक क्षमापना.

रचयिता.

शास्त्रविशारद योगनिष्ठ जैनाचार्य

श्रीमद् बुद्धिसागरजी सूरिश्चरजी.

छपावी प्रसिद्ध करतार.

श्री अध्यात्मज्ञान प्रसारक मंडल

डा. वकील मोहनलाल हीमचंद. मु. पाइरा.

प्रथमावृत्ति. प्रति १०००.

वीर सं. २४५०. विक्रम सं. १९८१.

मूल्य ०-३-०.

આમદાવાદ-ધી ડાયમંડ જ્યુબિલિ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
પરીખ દેવીદાસ હગનલાલે છાપ્યું.

કચ્છી શ્રાવક જૈન લુકસેલર
 શ્રેઠ. મેઘજીભાઈ હીરજીભાઈને
 અર્પણપત્રિકા.

તમે કચ્છદેશના રહીશ જૈનશ્રાવક છો, કચ્છી જૈનો-
 માંથી હાનિકારક કુશળિ રીવાજોને-બાળકાલ વૃદ્ધકાલ વગેરેને
 દૂર કરવા કટિબદ્ધ ઉત્સાહી બન્યા છો. તમારામાં ઉત્સાહ
 ધૈર્ય વગેરે ગુણો ખીલ્યા છે. આ ક્ષમાપના પુસ્તકનો જગ-
 તમાં બહોળો પ્રચાર થાય અને તેનો બહોળો પ્રચાર
 કરવાની તમારી અલંત લાગણી છે તેમજ સાંવત્સરિક
 ક્ષમાપના ઉપર તમારી અતિ પ્રીતિ હોવાથી તમને આ
 પુસ્તકની અર્પણપત્રિકા, ગુણાનુરાગે પ્રમોદલાવે કરવામાં
 આવે છે તો તે સ્વીકારીને આ પુસ્તક પ્રચારમાં તથા કચ્છી
 જૈનોની પ્રગતિમાં આગળ વધશો.

इत्येवं ॐ अहं महावीर शान्तिः ३

વિ. ૧૯૮૧ કા. સુ. ૩ લે. યુદ્ધિસાગર.
 મુ. વિભાપુર, (ગુજરાત)

નિવેદન.

શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ તરફથી પ્રસિદ્ધ થતી શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજી ગ્રંથમાળાના ૮૫ માં મણુકા તરીકે શ્રી સાંવત્સરિક ક્ષમાપના ગ્રંથ પ્રકટ કરવામાં આવે છે.

મનને રાગદ્વેષથી મુક્ત કરાવનાર તથા ક્ષમા ગુણને પ્રકટાવનાર શ્રી સાંવત્સરિક ક્ષમાપના જેવા ઉત્તમ વિષયને આ ગ્રંથમાં ગુરૂ મહારાજે એવી ઉત્તમ શૈલિથી ઘટાવી વર્ણવ્યા છે કે જેથી તે દરેક માનવના હૃદયને શાંતિ સરળતા સમતાથી આર્દ્ધ બનાવીને તેઓને રાગદ્વેષ દૂર કરી ઉત્તમ ભાવનાવાળા બનાવે છે.

જૈન દર્શનમાં સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણુ કરી જગત્ જીવોને ખમાવવાની ઉત્તમ પ્રણાલિકા પ્રચલિત છે. આ પ્રણાલિકાનું રહસ્ય શ્રીમદ્ ગુરૂમહારાજે બહુજ સુંદર અને સરળ શૈલીમાં ગુંથી જૈનાલમ પર ભારે ઉપકાર કર્યો

૬

છે. આનો લાભ ધર્મ અનુરાગી બંધુઓ લેશે એવી આશા રાખવામાં આવે છે.

આ ગ્રંથ પ્રકાશનમાં મહેસાણાવાળા શા. ઉત્તમચંદ હરીચંદે (શેઠ અમથાલાલ વીઠ્ઠલદાસ વિજાપુરવાળા માર્ફ્ટ ૩. ૨૦૦ ની આર્થિક સહાય આપી પોતાની લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કર્યો છે તેથી મંડળ તરફથી તેમનો ધન્યવાદ પૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

પાદરા. ૧૯૮૧ } શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રસારક મંડળ તરફથી
વસંતપંચમી } વકીલ મોહનલાલ હીમચંદ.

દ્વિતિયાવૃત્તિ પ્રસ્તાવના.

આ ગ્રંથની પ્રથમાવૃત્તિ ખલાસ થઈ જવાથી અને તેની ધણી માગણી થવાથી તે ખીજવાર છપાવવામાં આવ્યો છે. વિક્રમ સંવત ૧૯૬૪ માં માણુસામાં સુશ્રાવક શા. ખાલાભાઈ અનુપચંદ, શેઠ દલસુખભાઈ સ્વરૂપચંદ, શા. મૂળચંદભાઈ ત્રિભોવનદાસ તથા શા. જેચંદભાઈ ત્રિભોવનદાસ તથા પ્રતાપચંદ પુલચંદ, જેઠાભાઈ પરસોતમ, શેઠ કચરાભાઈ હાથીભાઈ, શેઠ વીરચંદ કૃષ્ણાજી, શેઠ હાથીભાઈ મૂળચંદ, શેઠ ચમનલાલ કુંગરસી, શા. માધવલાલ અમથાલાલ, શા. વાડીલાલ મગનલાલ, શા. સુનીલાલ અમરચંદ શા. ગીરધરભાઈ નથુભાઈ. શેઠ ખાળચંદ ઉગરચંદ, શેઠ જીવરાજ રવચંદ, શા. મણીલાલ ખાળચંદ, શા. સુનીલાલ ખાદર, શેઠ હકમચંદ જેઠાભાઈ, તથા લલુભાઈ, શા. ચમનલાલ નાનચંદ, શા. પ્રતાપચંદ સુનીલાલ, શા. રતનચંદ ઘેલાભાઈ, શા, મદતલાલ જેચંદ. શા. મણીલાલ લલુ, શા. મગનલાલ દીપચંદ, શા. ચંદુલાલ વીરચંદ તથા શા. મનસુખ મગનલાલ ગાંભવા, કેવળદાસ ગાંભવા, તથા શા.

૮

સુનીલાલ કાળીદાસ, શા. છનાલાલ હરજોવીદાસ, શા, સુ-
 નીલાલ નથુ, વિગેરે શ્રાવકોની ઘણી વિનંતી થવાથી ૧૯૬૪
 નું ચોમાસું માણસામાં કરવામાં આવ્યું અને ત્યાં પર્યુષણના
 દિવસમાં ક્ષમાપનાનું સ્વરૂપ સમજાવવા માટે સાંવત્સરિક
 ક્ષમાપના ગ્રંથ ભાદરવા સુદિ ૧ એકમે શરૂ કરી ત્યાંજ
 પૂર્ણ કર્યો. વ્યાખ્યાન પછી જે નવરાશ મળતી તેમાં આ
 ગ્રંથ લખવામાં આવતો હતો. આ ગ્રંથમાં દ્રવ્ય ભાવ ક્ષમા-
 પના કેવી હોય છે તેનું સ્વરૂપ સમજાવવામાં આવ્યું છે.
 દ્રવ્યક્ષમાપના અને ભાવ ક્ષમાપના કરવાથી આત્માની શુદ્ધિ
 થાય છે. સર્વ જીવોની સાથે આત્મભાવે વર્તવાથી આત્મા
 સ્વયં પરમાત્મા થાય છે તેનું સ્વરૂપ સમજાવવામાં આવ્યું
 છે. ક્ષમાપના કરવાથી મૃગાવતીની તથા ચંદના સાધ્વીની પેઠે
 આત્મામાં કેવળજ્ઞાન પ્રગટ થાય છે અને વૈર દ્વેષ વિગેરે
 કલેશો શમી જાય છે. ભાદરવા સુદિ ૪ના દિવસે તથા ભા.
 સુદિ ૫ ના દિવસે સર્વ ગચ્છવાળાઓ મિચ્છામિદુકકકમ્
 એક ણીજ્ઞને કરે છે પણ તેનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ શું છે તે
 આ ગ્રંથ વાંચવાથી સર્વ જ્ઞેનો સારી પેઠે સમજી શકશે
 અને આત્માની શુદ્ધિમાં વધી શકશે, ક્ષમાપના સંબંધી
 અમોએ સાત આઠ કાવ્યો પ્રસંગોપાત્ત લખેલાં તે પણ આ

૯

પુસ્તકમાં પાછળ દાખલ કરવામાં આવ્યાં છે. આ ગ્રંથમાં
 જનારા વિરૂદ્ધ જે કંઈ લખાયું હોય તેની સંધની આગળ
 માફી માગવામાં આવે છે અને પંડિત પુરૂષો તેમાં સુધારો
 કરશે એમ ઇચ્છવામાં આવે છે. વિક્રમ સં. ૧૯૮૧ પોષ
 સુદિ પૂર્ણિમા.

લે. બુદ્ધિસાગર. મુ. લોદરા.

अशुद्धि शुद्धि पत्रक्रम.

पृष्ठ.	लीटी.	अशुद्धि.	शुद्धि.
१	६	भपसु.	भूपसु
४	२	दुःखववामा	दुःखववामां
१२	८	होय	होव
१२	१६	होय तो	होव तो
२२	३	देखे सा.	देखेसेा
४७	१८	आत्मोप्रति	आत्माप्रति
४९	११	आत्माथी	आत्मान्नी
५६	११	न्यधाम	न्यधभिं
६०	१२	प्राप्नोति	प्राप्नोति

શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ તરફથી
શ્રીમદ્ જુદ્ધિસાગરસુરિજીવન્યમાળામાં
પ્રગટ થયેલા ગ્રન્થો.

ગ્રંથાંક	પૃષ્ઠ	કિંમત.
૧ ક. ભજન સંગ્રહ ભાગ ૧ લો.	૨૦૦	૦—૮—૦
* ૧ અધ્યાત્મ વ્યાખ્યાનમાળા.	૨૦૬	૦—૪—૦
* ૨ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૨ જો.	૩૩૬	૦—૮—૦
* ૩ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૩ જો.	૨૧૫	૦—૮—૦
* ૪ સમાધિશતકમ્.	૬૧૨	૦—૮—૦
૫ અનુભવપત્રિચી.	૨૪૮	૦—૮—૦
૬ આત્મપ્રદીપ.	૩૧૬	૦—૮—૦
* ૭ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૪ થો.	૩૦૪	૦—૮—૦
૮ પરમાત્મદર્શન,	૪૦૦	૦—૧૨—૦
* ૯ પરમાત્મજ્યોતિ.	૫૦૦	૦—૧૨—૦
* ૧૦ તત્ત્વબિંદુ.	૫૦૦	૦—૧૨—૦
* ૧૧ ગુણાનુરાગ. (આવૃત્તિ ખીજી)	૨૪	૦—૧—૦
* ૧૨-૧૩. ભજનસંગ્રહ ભાગ ૫ મો તથા જ્ઞાનદીપિકા.	૧૯૦	૦—૬—૦
* ૧૪ તીર્થયાત્રાનું વિમાન (આ. ખીજી)	૬૪	૦—૨—૦

૧૨

* ૧૫ અધ્યાત્મલજ્જનસંગ્રહ	૧૯૦	૦—૬—૦
૧૬ ગુરુબોધ.	૧૭૪	૦—૮—૦
* ૧૭ તત્ત્વજ્ઞાનદીપિકા	૧૨૪	૦—૬—૦
૧૮ ગહ્લંલીસંગ્રહ ભા. ૧	૧૧૨	૦—૩—૦
* ૧૯-૨૦ શ્રાવકધર્મસ્વરૂપ ભાગ ૧-૨ (આવૃત્તિ ત્રીજી)	૪૦-૪૦	૧—૦—૦
* ૨૧ લજ્જનપદસંગ્રહ ભાગ ૬ કો.	૨૦૮	૦—૧૨—૦
૨૨ વચનામૃત.	૮૩૦	૦—૧૪—૦
૩૩ યોગદીપક.	૩૦૮	૦—૧૪—૦
૨૪ જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા.	૪૦૮	૧—૦—૦
* ૨૫ આનન્દધનપદ ભાવાર્થ (૧૦૮) સંગ્રહ	૮૦૮	૨—૦—૦
* ૨૬ અધ્યાત્મશાન્તિ (આ. બીજી)	૧૩૨	૦—૩—૦
૨૭ કાવ્યસંગ્રહ ભાગ ૭ મો.	૧૫૬	૦—૮—૦
* ૨૮ જૈનધર્મની પ્રાચીન અને અર્વાચીન સ્થિતિ.	૬૬	૦—૨—૦
* ૨૯ કુમારપાળ (હિંદી)	૨૮૭	૦—૬—૦
૩૦ થી ૪-૩૪ સુખસાગર ગુરુગીતા૩૦૦		૦—૪—૦
૩૫ ષડ્દ્રવ્યવિચાર.	૨૪૦	૦—૪—૦
* ૩૬ વિગ્નાપુરવૃત્તાંત.	૯૦	૦—૪—૦

૧૩

૩૭ સાબરમતીકાવ્ય.	૧૯૬	૦—૬—૦
૩૮ પ્રતિજ્ઞાપાલન.	૧૧૦	૦—૫—૦
* ૩૯-૪૦-૪૧ જૈનગચ્છમતપ્રબંધ, સંઘપ્રગતિ, જૈનગીતા.	૩૦૪	૧—૦—૦
૪૨ જૈનધાતુપ્રતિમા લેખસંગ્રહ ભા. ૧		૧—૦—૦
૪૩ મિત્રમૈત્રી.		૦—૮—૦
*૪૪ શિષ્યોપનિષદ્.	૪૮	૦—૨—૦
૪૫ જૈનોપનિષદ્.	૪૮	૦—૨—૦
૪૬-૪૭ ધાર્મિક ગદ્યસંગ્રહ તથા સદુપદેશ ભાગ ૧ લો.	૯૭૬	૩—૦—૦
૪૮ ભજનસંગ્રહ ભા. ૮	૯૭૬	૩—૦—૦
*૪૯ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા. ૧	૧૦૨૮	૨—૦—૦
૫૦ કર્મયોગ.	૧૦૧૨	૩—૦—૦
૫૧ આત્મતત્ત્વદર્શન	૧૧૨	૦—૧૦—૦
૫૨ ભારતસહકારશિક્ષણ કાવ્ય	૧૬૮	૦—૧૦—૦
૫૩ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા. ૨	૧૨૦૦	૩—૮—૦
૫૪ ગાંધી સંગ્રહ ભા. ૨	૧૩૦	૦—૪—૦
૫૫ કર્મપ્રકૃતિટીકાભાષાંતર	૮૦૦	૩—૦—૦
૫૬ ગુરુગીત ગાંધીસંગ્રહ.	૧૯૦	૦—૧૨—૦

૧૪

૫૭-૫૮ આગમસાર અને અધ્યાત્મગીતા.	૪૭૦	૦-૬-૦
૫૯ દેવચંદન સ્તુતિ રતવન સંગ્રહ.	૧૭૫	૦-૪-૦
૬૦ પૂજાસંગ્રહ ભા. ૧ લો.	૪૧૬	૧-૦-૦
૬૧ લજ્જનપદસંગ્રહ ભા. ૯	૫૮૦	૧-૮-૦
૬૨ લજ્જનપદસંગ્રહ ભા. ૧૦	૨૦૦	૧-૦-૦
૬૩ પત્રસદુપદેશ ભા. ૨	૫૭૫	૧-૮-૦
૬૪ ધાતુપ્રતિભાલેખ સંગ્રહ ભા. ૨	૧૮૦	૧-૦-૦
૬૫ જૈનદષ્ટિએ ઇશાવાસ્થોપનિષદ્ ભાવાર્થવિવેચન.	૩૬૦	૧-૦-૦
૬૬ પૂજાસંગ્રહ ભા. ૧-૨	૬૦૦	૨-૦-૦
૬૭ સ્નાત્રપૂજા. (બુદ્ધિસાગરસૂરિકૃત)		૦-૨-૦
૬૮ શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી અને તેમનું જીવનચરિત્ર.	૩૨	૦-૪-૦

સંસ્કૃત ગ્રન્થો.

૬૯-૭૨ શુદ્ધોપયોગ વિં સંસ્કૃત ગ્રંથ ૪	૧૮૦	૦-૧૨-૦
૭૩-૭૭ સંધકર્તવ્ય વિં સંસ્કૃત ગ્રંથ ૫	૧૬૮	૦-૧૨-૦
૭૮ લાલાલજીપતરાય અને જૈનધર્મ	૧૦૦	૦-૪-૦

૧૫

૭૯ ચિન્તામણિ	૧૨૦	૦—૪—૦
૮૦-૮૧ જૈનધર્મ અને ખ્રીસ્તધર્મનો મુકાબલો તથા જૈનખ્રીસ્તિ સંવાદ	૨૨૦	૧—૦—૦
૮૨ સત્યસ્વરૂપ	૨૦૦	૦-૧૨-૦
૮૩ ધ્યાનવિચાર	૬૬	
૮૪ આત્મશક્તિપ્રકાશ	૧૪૦	૦—૪—૦
૮૫ ક્ષમાપના	૭૫	૦—૩—૦
૮૬ આત્મદર્શન	૧૫૫	૦—૪—૦
૮૭ શંકાસમાધાન	૫૫	૦—૨—૦
૮૮ કન્યાવિક્રયનિવેધ	૨૨૦	૦—૮—૦
૮૯ આત્મશિક્ષાભાવનાપ્રકાશ	૧૦૦	૦—૪—૦
૯૦ આત્મપ્રકાશ.		
૯૧ શોકવિનાશક (ગુજરાતી)		
૯૨ તત્ત્વવિચાર.		

થોડા માસમાં બહાર પડનાર ગ્રન્થો.

- ૧ જૈન સ્વેતાંબર ગ્રંથનામાવલિ.
- ૨ શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી નિર્વાણ સંસ્.
- ૩ મોટું વિજયપુર વૃત્તાંત.
- ૪ ણિ શ્રી યશોવિજયજી નિબંધ.

૧૬

સંસ્કૃત ગ્રંથો.

- ૫ અધ્યાત્મગીતા
 ૬ આત્મસમાધિશતક
 ૭ જીવકપ્રબોધ
 ૮ આત્મસ્વરૂપ
 ૯ પરમાત્મદર્શન
 ૧૦ જ્ઞાનસૂત્રમાં મૂર્તિપૂજન
 ૧૧ ભજનસંગ્રહ ભા. ૧૧ મો

* આ નીશાનીવાળા ગ્રંથો શીલક નથી.

પુસ્તકો મળવાનાં ઠેકાણાં:—

- ૧ વકીલ શા. મોહનલાલ હીમચંદ પાદરા. (ગુજરાત).
 ૨ શા. આત્મારામ ખેમચંદ સાણંદ (જલ્દે અમદાવાદ).
 ૩ ભાંખરીઆ શા. મોહનલાલ નગીનદાસ ૧૯૨-૯૪,
 બખરગેટ કોટ—મુંબઈ.
 ૪ શેઠ નગીનદાસ રાયચંદ ભાંખરીઆ મહેસાણા.
 ૫ શેઠ ચંદુલાલ ગોકળદાસ, વિજાપુર જ્ઞાનજ્ઞાનમંદિર.
 ૬ જીવકસેલર મેઘજી હીરજી પાયધુની—મુંબઈ.
 ૭ શા. રતિલાલ કેશવલાલ, સુ. પ્રાંતીજ.
 ૮ શ્રીમદ્ જીવહિસાગરસુરિ મંડળ, સુ. પેથાપુર.
 સાગરગચ્છ ઉપાશ્રય.

ॐ नमः सरस्वत्यै.

अथ सांवत्सरिक क्षमापना ग्रन्थः

रचयिता-योगनिष्ठजैनाचार्य श्रीमद् बुद्धिसागरसूरि.

मैत्री.

खामेमि सव्वज्जीवे, सव्वे जीवा खमंतु मे ।

मित्ती मे सव्वभणसु, वेरं मज्झं न केणइ ॥१॥

यतुर्दश रण्वात्मक लोकस्थित सर्व जिवाने हुं भ्रमावुं
हुं, सर्व जिवो क्षमापना भारी साथे करे. आन्वथी म्हारि
सर्व जिवपर मैत्रीभाव छे, डाधनी साथे भारे वैर नथी.

सर्व जिवो भारा आत्मसमान सुभ दुःखनी लागणी-
वाणा छे, भारा प्यारा ओक सत्तामय जिवो ! तमे सुभी
थाओ, तमारी आत्मशक्तिनो प्रकाश करी अनंत सुभ भोगवो!!

विवेकदृष्टिथी आत्मप्रदेश तरइ दृष्टि करी विचारतां
मने हवे मालुम पडे छे के, तमे त्रस अने स्थावर
प्राणियो भारा सज्जतीय छे. हे त्रस अने स्थावर जिवो !
तमारा संबंधमां अनादिकाजथी परिभ्रमणु करतां हुं
अनंतशः आव्यो हुं अने ते संबंधयोगे मे मन वचन

(૨)

અને કાયાથી તમને દુઃખવ્યા હોય તેની ક્ષમાપના કરશો. સ્વાર્થથી, ક્રોધથી, અવિચારથી, અહંકારથી, દ્વેષથી, અજ્ઞાનાવસ્થામય, બની મેં તમને અનેક પ્રકારે સંતાપ્યા હોય, તેની ક્ષમાપના અંતઃકરણથી સિદ્ધાંતી સાક્ષીપૂર્વક યાચું છું.

અનાદિ કર્મરચનારચિતનાનાવિધદેહધારક જીવો ! તમે મારા આત્માના સમાનજ છો, તમે અને અમે અન્તઃ-પ્રદેશથી એક સરખા છીએ, તમારું અને મારું એક સરખું સ્વરૂપ અને એક સરખો તમારો ને મારો ધર્મ છે.

હે જગતના જીવો ! તમે મારા આત્મ સરખા છો, તેમ છતાં ભૂલથી મેં તમને અનેક પ્રકારે દુઃખ આપ્યું હોય, તેની ક્ષમાપના પ્રેમભાવથી યાચું છું, એકેન્દ્રિય, દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય જીવબંધુઓ ! મેં તમારી સાથે હિંસકવર્તન ચલાવ્યું, તેમાં વાસ્તવિકરીત્યા મારો વાંક નથી, કિંતુ કર્મની પ્રેરણાથી કર્મનો વાંક છે, તેથી પરાધીન અજ્ઞાની બની મેં જે જે અપરાધો કર્યા હોય, તેને મન વચન અને કાયાથી ખમાવું છું.

હે કર્મ ! તું હવે કૃપા કરીને મારો છોડો મૂક ! તારી સંગતના યોગથી હું દુઃખી થાઉં છું અને ચતુર્ગતિમાં પરિભ્રમણ કરું છું. તેમાં તને તો કંઈ દુઃખ થતું નથી, પણ

(૩)

મને તો અનંત દુઃખ થાય છે, માટે હવે દયા લાવીને કર્મ મારાથી દૂર જા. તારી સંગતિથી મારા પ્રેમી સન્નતીય જીવોપર મેં રાગદ્વેષની જીદ્ધિ ધારણ કરી, રૌદ્રશ્પ ધારણ કર્યું. માટે હે કર્મ ! તમે પ્રસન્ન થઈને દૂર જાઓ, દૂર જાઓ, મને મારા જીવોના અન્તરપ્રદેશોની સાથે આત્મભાવે લળી જવાદો-મળવા દો. અનંત કર્મવર્ગણાની રાશિમાં રહેલા એવા મારા જીવોને જ્ઞાનથી જાણી શકીશ.

જગત્ના મારા પ્રેમીજીવોને તારવાને હું ભાવદયા જંગાનદીને હૃદયમાં ધારણ કરું છું.

હે જગત્ના જીવો!! તમે હવે નિર્ભય રહો, મન, વચન અને કાયાથી પણ તમને નહિ દુઃખવવા ખરાબ સ્વાર્થનો ત્યાગ કરી મેં પ્રતિજ્ઞા લીધી છે. જગત્સ્થિતપ્રેમિસ્વન્નતીય આત્માઓ ! તમે મારા હૃદયસ્થિતભાવદયાજંગામાં ઝીલી પવિત્ર જનો. તમારી કર્મયોગે પરતંત્રતાવસ્થા દેખી, મને કશ્ણા આવે છે. તમારી અનેક પ્રકારે આંતરિક ઉન્નતિ થાઓ, અને તમે સમ્યજ્ઞાનના પ્રતાપે તમારી શુદ્ધ સ્થિતિને પ્રાપ્ત કરો.

હે જગત્જીવો!! તમને હવે હું કાશ્ણ્યદષ્ટિથીજ નિહા-

(૪)

ળીશ. તમારા રક્ષણમાં, તમારા ભલામાં, તમને નહિ દુઃખવવામા મારા આંતરસંયમની વૃદ્ધિ સમાઈ છે.

કૃપાળુ સહયુરમહારાજને તમારી દયામાં, તમારી ઉન્નતિમાં મને ઉત્તમ શિક્ષણ આપી મહા ઉપકાર કર્યો છે. માટે કૃપાળુ ગુરુદેવનું પુનઃ પુનઃ સ્મરણ કરી તમારું સ્મરણ કરવામાં ઉપયોગી બનું છું.

હે શુભો ! તમે સત્તાએ પરમાત્મા છો. તમેજ ભવિષ્યકાળમાં સામગ્રીયોગે પરમાત્મા થશો. તમે જ્ઞાન દર્શન આશ્રિતમય છો. તમારી આવી સ્થિતિ અન્તરૂદ્દિષ્ટી નિહાળીને તમને હું વન્દન કરું, નમન કરું, ક્ષમાવું છું. તમારી વિરાધના કોઈ પણ ભવમાં કોઈપણ શરીરવડે મેં કરી હોય તો તે પુનઃ પુનઃ ખમાવું છું.

હે જગતના શુભો ! તમારા આત્માની સંગ્રહનયથી સમાન સત્તા દેખી-ગ્નણી, તેનું ધ્યાન કરતાં અભેદભાવે પરમાત્માનન્દ સ્વાદને અનુભવું છું.

હે જગતના શુભો ! તમારું કલ્યાણ થાઓ. જે કોઈ સિદ્ધ થયા, તીર્થંકર થયા, કૈવલી થયા, તે સર્વે તમારા ઉપર સમાન ભાવ રાખીનેજ થયા છે. જે તમારા ઉપર સમાન

(૫)

ભાવ ન હોત તો, તેઓ એવી ઉચ્ચ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરત નહિ માટે તમે પણ સમાનભાવમાં ઉપકારી છો.

હે જગતના શુભો ! ! મિથ્યાત્વયોગે તમો અતેક પ્રકારના મિથ્યાધર્મ પાળનારા હોવ તો પણ મારે તો તમારા અન્તરાત્મા સાથે સમાનભાવ હોવાથી હું તમારો દ્વેષી બનતો નથી અને તમને મૈત્રીભાવથી સમ્યક્ ધર્મમાં લાવવા પ્રયત્ન કરીશ, એમ અન્તરનો મૈત્રીભાવ સૂચવે છે.

હે જગતના શુભો ! તમને મિથ્યાત્વશત્રુના પાશ-માંથી છોડાવતાં અજ્ઞાનયોગે ઉપકારી ઉપર પણ અનુપકારી બુદ્ધિ થશે, તોપણ હું બાળકને ઔષધની પેકે ભાવિહિત માટે પ્રયત્ન કરીશ, તેથી તમને મૈત્રીભાવનામાં ભ્રમબુદ્ધિ ઉત્પન્ન ન થાય, તે માટે પ્રથમથી નિવેદન કરું છું, હું જે કહીશ, લખીશ, બતાવીશ, સમજાવીશ, તે સર્વ તમારા આત્માની ઉચ્ચસ્થિતિ માટે સમજશો. ખરેખર હે મિત્ર શુભો ! અન્તરપ્રદેશના જ્ઞાનોદ્ધારથી તમારી આગળ પ્રેમ-ભાવે માહું હૃદય ખાલી કરું છું; તેથી તમે મારા વચન ઉપર વિશ્વાસ રાખશો, તો તમારા હૃદયમાં પૂજ્યભાવથી મારાં વચનો પ્રવેશ કરશે. ખરી પ્રેમલક્ષણુભક્તિનો અંતઃ-કરણમાં ઉદ્ભવ થવાથી, હે શુભો ! તમને હું પ્રેમથી કહું

(૬)

હું. તમને તમારું સ્વરૂપ જ્ઞતાવું છું, ખરેખર તમે શરીરને દેખી પોતાને શરીરરૂપ માનો છો, એ તમારી મોટી ભૂલ છે. શરીર તો તમારે રહેવાનું એક ઘર છે, તે દેહઘરમાં રહીને અનેક પ્રકારનો વ્યવસાય કરનાર તમે આત્મા છો. માટે તમે કાયાપોષણ માટે અનેક જીવનાં શરીરનું લક્ષણ કરી, પશુ, પંખી, જલચર, વનસ્પતિ વગેરે જીવને દુઃખ આપો છો, તેનો વિચાર કરો. ખરેખર ખીજનની દયા કરવી એ તમારીજ દયા છે. ખીજનની દયામાં તમારા આત્માની દયાનો મહિમા સમાય છે.

હે જગત્તા જીવો ! હું જે કહું છું, લખું છું, સમજાવું છું, તે સંખંધી શુદ્ધવિચારો તમારાજ છે. શુદ્ધવિચારથી અન્તરાત્માની ઉન્નતિ શીઘ્ર થાય છે. સમકિત પ્રાપ્ત થવાથી, શુદ્ધવિચાર કહી શકાય છે. હે ભવ્યજીવો ! અજ્ઞાનથી તમારી શુદ્ધસ્થિતિને તમે બળી શકતા નથી. તમારા શુદ્ધવર્તનમાં તમારું પરમશ્રેયઃ સમાયું છે, એમ સમજી તમે શુદ્ધવિચાર-પ્રેરક લેખક ઉપર વિશ્વાસબુદ્ધિથી જ્ઞેશો. વિશ્વાસબુદ્ધિથી તમે જ્ઞેશો તો, પ્રેમ, ભક્તિ, શ્રદ્ધાની ઉત્તરોત્તર સ્થિતિ પામીને તમે દેહ છતાં પણ વિદેહી અવસ્થા પ્રાપ્ત કર્યા જેવી આત્માની અનુભવાનન્દદશા વરજો.

(૭)

હે જગતજીવો ! તમારા પ્રતિ દ્રવ્યદ્યાનું તથા ભાવ-
દ્યાનું ચિંતવન જ મારા આત્માની ઉન્નતિમાં પરમ હેતુ
છે. તમે અસંખ્ય જીવો તથા નિર્ગોદની અપેક્ષાએ અનંત
જીવો છો. તમારી પ્રત્યેકની અસંખ્યાતપ્રદેશમય વ્યક્તિ છે.
તમે સ્વસ્વરૂપજ્ઞાનથીજ સ્વોન્નતિ પ્રાપ્ત કરી શકશો.

ઉત્તમ અવતારધારક હે મનુષ્યો ! તમે અનેક દેશ
જન્મ યોગે સ્વસ્વ દેશાભિમાન ધારણુ કરી, આજીવદેશમમતા-
યોગે એક બીજાની અવનતિ કરવા ઇચ્છો છો, તે શું
તમારી ભૂલ નથી ? ભૂલજ છે. સર્વ આત્માએ એકસરખા
આભ્યંતર પ્રદેશાથી છે, છતાં અન્તરસ્વરૂપ ભૂલી, આજી-
ભિમાનથી એક બીજાથી દૂર પડી, પરસ્પર લડી મરો છો,
તે શું તમને જાણે છે ? ઘટે છે ? વિચારો, વિગ્નતીયદેશનાં
જન્મ એક સરખાં છે. તેમ તમે વિગ્નતીય દેશમાં જન્મ્યા
છો, પણ આત્મત્વથી એક સરખા છો. માટે એક બીજા-
પ્રતિ મૈત્રીભાવનાથી દેખો, અને એકબીજાના ભલાના
શુદ્ધવિચાર ધારો.

તમે કોઈ મનુષ્યનું ભલું ચિંતવશો તે ભલા વિચારથી
અશુભ કર્મોદયથી તેનું જો કે સાર થઈ શકતું નથી તો પણ

(૮)

ભલો વિચાર કરો છો તેથી ખોતાનું તો સારૂ થઈ શકે છે. માટે સારા વિચાર કરનારને સારૂ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે.

તમારા શુદ્ધ વિચારાનુસાર અન્યજીવો વર્તન રાખશે વા તે પ્રમાણે શુદ્ધવિચાર કરશે તો તેમનું આત્મહિત થશે.

હે ભવ્યજીવો!! તમને તમારૂ સત્યસ્વરૂપ આજ્ઞપર્યંત ઝાળખાયું નથી વા ઝાળખાશે નહિ. તેમાં કોઈ પણ પ્રતિબંધક છે. ઘટસ્થદીપનો પ્રકાશ બહિર્ પડતો નથી તેમાં ઘટ પ્રતિબંધક છે, તેમ તમારા શુદ્ધસ્વભાવનો પણ પ્રતિબંધક કોઈ છે અને તે જ્ઞાનાવરણીયાદિકર્મ છે, જ્ઞાનાવરણીયાદિ પ્રતિબંધકકર્મનો નાશ કરી સ્વસ્વરૂપનો પ્રકાશ કરવા શક્તિમાન થઈ શકો તેમ છો.

આજીવો તમારૂ જે સ્વરૂપ દેખવામાં આવે છે તે પૈદ્ધિલિક છે. તેમાં તમારૂ સ્વરૂપ નથી તમે જ્ઞાનદર્શન-ચારિત્રમય અસંખ્યપ્રદેશમય વ્યક્તિ છો, તમે મન-વાણી કાયાથી ભિન્ન છો, માટે આજી પૈદ્ધિલિક પ્રદેશોમાં વર્તતાં છતાં પણ અન્તર સ્વરૂપથી અન્તરમાં વર્તો.

તમારી આત્મશક્તિયોનો પ્રકાશ તમેજ સ્વસામર્થ્યથી કરી શકશો, મનુષ્યાવતાર-દેવાવતાર પણ તમારા સામર્થ્યા-ધીન છે. માટે ભાવીભાવ દર્શો તેમ અને એમ ખોલી

(૯)

થેંસ જેવા દીલાદખ થઇ આત્મસામર્થ્યપ્રકાશ પ્રયત્નને છોડશે નહિ.

તમે હિંદુ, મુસલમાન, પારસી, અંગ્રેજ, જાપાનીઝ, ચીના વગેરે ગમે તે હો; પણ તમારા પ્રત્યેકના શરીરમાં રહેલો પ્રત્યેક આત્મા, જ્ઞાનાદિગુણથી એક સરખો છે માટે પરસ્પર સમાનભાવ રાખો. એક ખીજની દયા કરવી તે પણ એક સમાનધર્મથી. તમે એક ખીજના નજીકના છો છતાં કેમ તમે પરસ્પર ઇર્ષ્યા, વૈર, જલજલિમાનની મિથ્યા લાગણીથી પરમાત્મસ્વરૂપ આત્માઓનું અનિષ્ટ કરવા અશુભ વિચારો કરો છો ? હિંસા કરો છો, એક ખીજને મારી નાખવા કેમ પ્રયત્ન કરો છો, કોઇ પણ પશુ, પંખી, મનુષ્યની આંગળી કાપવાનો તમને તમેએ માનેલા કોઇ પણ ઇશ્વરે શું લુકમ આપ્યો છે ? વિચાર કરો, વિચાર કરો, કીડીથી માંડીને ઈન્દ્રપર્યંતના આત્માઓ એક સરખા છે; તમેને કોઇ દુઃખ આપે તો જેમ તમને દુઃખ થાય છે તેમ તમે અન્યજીવોને મારો છો, સંતાપો છો, તો તેથી તેઓને દુઃખ થયા વિના રહેતું નથી. તમારો અન્તરાત્મા અન્યજીવોને દુઃખ આપતાં પ્રથમ વારે છે તેનો તમે વિચાર કરો. કોઇના પણ આત્માને દુઃખ આપવું તે તમારા આત્માને દુઃખ આપ્યા બરોબર છે.

(૧૦)

સર્વજીવો તમારા બન્ધુ છે. તમારા સમાન છે. કર્મથી પ્રત્યેક જીવોનાં શરીર ભિન્ન ભિન્ન રચાયાં છે. આત્માની મિત્રાઈ શરીરના સંબંધથી નથી, દેશના સંબંધથી નથી, પણ આત્માના સ્વરૂપથી સર્વ આત્માઓની સાથે સંબંધ હોવાથી એક ખીજના વિરુદ્ધ અનંત અતીતકાલથી જે જે ખરાબ લાગણીઓ થઈ હોય, એક ખીજનો ઘાત કર્યો હોય, તે હવે સમજીને મન વચન કાયાવડે ક્ષમાવો!! હું પણ હે સર્વ જીવો!! તમને ખમાવું છું. આહાર, વિહાર, ક્રોધાદિકથી મેં તમોને જે જે દુઃખો આપ્યાં હોય તેની ક્ષમાપના કરું છું. તમો સર્વજીવો મારા મિત્ર છો. તેમ તમો પણ પરસ્પર એક ખીજના મિત્રો છો. મિત્રવર્તન પ્રવૃત્તિમાં મૂકવાને શુદ્ધ અંતઃકરણથી પ્રતિજ્ઞા કરી મૈત્રીભાવમાં જોડાશો. બાલ્યાવસ્થાથી આરંભીને પશુ, પંખી, મનુષ્ય વિગેરે જે કોઈ જીવો તમારા સંબંધમાં આવ્યા હોય, તેની સાથે તમો અનિષ્ટ સંબંધથી વર્તી ક્રોધ, હિંસા, આદિ જે જે દોષો કરી તમો મલીન બન્યા હો તે માટે તમારા આત્માને ખમાવો!! નિન્દો અને અન્ય જીવોને ખમાવો તેથી તમો નિર્મલ થશો.

હે મિત્રો ! તમારા મનમાં સદા શુભચિંત્યાર તમો

(૧૨)

ધારણુ કરો. મન તમને નહારા વિચારમાં પ્રેરે તો તુરત તમો મનને વેગ આપી શુભ વિચારમાં અને શુદ્ધ વિચારમાં પ્રેરો, પ્રભુના ગુણોનું સ્મરણુ વા સદ્ગુરના વા આત્મગુણુ ચિંતનમાં મનને રોકો, આત્માનું સામર્થ્ય પ્રાપ્ત કરો!! આત્માવડે આત્માનો ઉદ્ધાર થવાનો છે, પોતાના સામર્થ્યથીજ હે મિત્રા ! તમો સંસાર સમુદ્ર તરી શકશો, તમો કંઈ પણ આત્મપ્રયત્ન કરશો નહિ તો તમને આત્મસામર્થ્ય પ્રાપ્ત થનાર નથી. શ્રી વીરપ્રભુ તીર્થકરે ૫૨ વર્ષ અધિક આત્મધ્યાન કર્યું ત્યારે તેમણે કેવલજ્ઞાન સંપ્રાપ્ત કર્યું. તમો પણ તેવી રીતે સર્વજીવો, સમાનલાવથીજ આત્મોન્નતિ કરવા પ્રયત્નમાં જોડાઓ, તમારા પ્રયત્નથી પ્રતિદિન તમો કંઈકે આગળ વધશો, તમારો આત્મા પ્રસન્નતાથી આગળ વધશે કે તુરત તે આનંદધારને પ્રાપ્ત કરશે, આનંદ ખરેખર અન્તરૂમાં છે.

હે મિત્રા ! તમો સુખને માટે અનેક જીવોને મારી નાખો છો, અનેક જીવોને સંતાપો છો, અનેક જીવોને છેતરવાને માટે અનેક પ્રકારની કળાઓ તથા ચેષ્ટાઓ કરો છો, તેથી કંઈ તમને તાત્વિકસુખ મળતું નથી અને ઉલટા તમારા મિત્રજીવોને દુઃખ આપી દુઃખના ખાડામાં તમો પોતે ઉતરો છો, તેનો વિચાર કરો, અને અશુભ કર્મોથી

(૧૨)

પાછા હઠો, અન્ય મિત્રજીવોને દુઃખ આપવામાં તમને ઉલટું દુઃખજ મળવાનું એમ સૂત્રની પેઠે આ વાક્ય હૃદયમાં પુનઃ પુનઃ વિચારશો. અન્ય તમારા મિત્રજીવોના આત્માઓને નહિ દુઃખવવામાં તમને સુખ મળશે. જેવું વાવે તેવું લણે, આ મીઠી કહેવતનો પરમાર્થ અંતઃકરણમાં પુનઃ પુનઃ સ્મરણ કરશો. હે મિત્રજીવો!! તમારા આત્મા સંબંધે અન્ય જીવો ક્રોધ કરે, દ્રેષ કરે, ઇર્ષ્યા કરે, કર્મ બાંધે એમ થવું જોઈએ નહિ.

હે ભવ્યજીવો ! તમે જે રાગ-પ્રાદશાલ તરીકે હોય તો, નીતિનો ત્યાગ કરી અનીતિથી પ્રજ્ઞપીડન, ક્રોધિ જીવોની ઘાત, વિશ્વાસઘાત, માંસલક્ષણુ, દારૂપાન, વ્યભિચાર વગેરે અપકૃત્યથી દૂર રહી શુભ અને શુદ્ધ વિચારોથી આત્મોન્નતિ કરવા પ્રયત્ન સતત જરૂરી રાખશો. સર્વ જીવોનું રક્ષણ કરનાર સર્વ જીવોને જરા માત્ર પણ દુઃખ નહિ આપનાર વસ્તુતઃ આત્માઓ, રાગના પણ રાગ છે.

હે મિત્રજીવો ! તમે વક્રીલાતથી ખોતાનું ગુન્દરાન ચલાવતા હોય તો તમારા આત્માની ખાતર, કપટ, અસત્યવચન, વિશ્વાસઘાત, વગેરેથી દૂર રહેશો. તમારા આત્માની ઉન્નતિમાં કપટ વગેરે દોષો વિદ્વંસૂત છે, તેથી તમે આ-

(૧૩)

ભોદ્યની પ્રાપ્તિ કરી શકનારા નથી, પાપથકી પોતાના આત્માને છોડાવવો એજ ખરી વકીલાત છે.

ને તમે, દાસ-નોકર હો તો પ્રમાણિકપણું સાચવી નીતિના માર્ગમાં પ્રવૃત્તિ કરી પરમાત્માના દાસ બની કોઈ પણ જીવનું ભૂંડું કરશો નહિ. તેમ ભૂંડાને વિચારશો પણ નહિ, તમારાથી કોઈ જીવની લાગણી દુઃખાવી નોંધએ નહિ.

હે મિત્રો! તમે ને વ્યાપારી તરીકે હોવ તો અનેક પ્રકારના વ્યાપારમાં કોઈ પણ જીવોની હિંસા ન થાય, કોઈ પણ જનતનો દગો ન થાય, તેમ વર્તવો, જૂઠું બોલીને પ્રથમ પોતાના આત્માને છેતરવાનું અને અન્ય જનના આત્માને છેતરવાનું અપકૃત્ય, તમે-વ્યાપાર ધંધામાં કરશો નહિ. હે મિત્રો! પ્રમાણિકપણાથી ગુજરાન ચલાવી સર્વ જીવોપર ભાવ ધારણ કરી ધર્મજીવનની પુષ્ટિ કરવા સતત ખરા અંતઃકર-ણથી પ્રયત્ન કરવો.

સર્વ કરતાં હિંસા-મિથ્યાત્વ આદિ અધર્મનો ઉપદેશ દેવો એ મોટામાં મોટું પાપ છે. અસત્ય ઉપદેશ, અસત્ય ધર્મના લેખ, જગતમાં લોકો લડી મરે એવા નિબંધ ઇત્યાદિ પાપોપદેશથી હે મિત્રો દૂર રહેશો. કારણ કે-તમારી વાણીથી-તમારા લેખથી જીવોનાં હૃદય દુઃખાય, હિંસા, જૂઠું,

(૧૪)

ચોરી, વ્યભિચારની વૃદ્ધિ થાય, મનુષ્યો એક બીજા ઉપર વૈરભાવની લાગણીથી દેખે અને નાત, જાત, દેશમાં મારામારી થાય તેનું પાપ મોટું છે, અને તે પાપમાં ત્રેરક લેખક તથા ઉપદેશક છે. માટે હે આત્માઓ !! તમારે સર્વજીવોને શાંતિ મળે એવું વર્તન રાખવું જોઈએ.

સત્ય ઉપદેશ અને સત્ય લેખ, સત્ય ગ્રંથ બનાવવા સમાન કોઈ ઉપકાર ધર્મ નથી. અર્થાત્ સત્ય વસ્તુનો ઉપદેશ દેવાથી અને સત્યગ્રંથ લખવાથી સત્ય ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે. માટે ત્રેમિ બંધુઓ !!! રાગ દ્વેષનો નાશ થાય, સર્વજીવો દયાધર્મનું સેવન કરે એવો ઉપદેશ આપો અને એવા લેખ તથા ગ્રંથો લખો.

આજીવિકાનિમિત્ત ઉપદેશ દેવાનું કામ કરવું એ કંઈ તમારા આત્માની ઉન્નતિ અર્થે નથી. માટે હે મિત્રો ! ધર્મના ઉપદેશના બહાને ધન સંચય કરવાની બુદ્ધિ ધારણો નહિ.

અસત્ય અધર્મોપદેશ તથા લેખથી જગતના જીવોનું અનિષ્ટ જે કર્યું હોય તે સંબંધી હે મિત્રો ! પશ્ચાત્તાપ કરો. મન વચન અને કાયાથી ક્ષમાપના સર્વ જીવોની સાથે કરો. હું પણ અનેક ભવકૃત મિથ્યોપદેશ સંબંધી પુનઃ પુનઃ પશ્ચાત્તાપ કરી સત્યોપદેશમાં પ્રવ્રાત્ત કરું છું.

(૧૫)

હે મિત્રો ! તમે જે મુક્તિસુખને ઇચ્છતા હો તે, ઐકેન્દ્રિયથી માંડી પંચેન્દ્રિય જીવોની દયા કરો, સર્વ જીવોનું પુત્રવત્ રક્ષણ કરો. ક્રોધપણુ જીવની આંતરડીને દુઃખવશો નહિ. સ્વાર્થની ધૂતમાં અંધ બનીને જીવોને કચરી નાખશો નહિ. તુલસીકવિ કહે છે કે.

દયાધર્મકો મૂલ હૈ, પાપ મૂલ અભિમાન,
તુલસી દયા ન છાંડોષ, જબલગ ઘટમે પ્રાણ ॥૧॥
તુલસી હાય ગરીબકી, કબૂ ન ખાલી જાય,
મુવા ઢોરકે ચામસે, લોહા ભસ્મ હો જાય. ॥૨॥

આ કહેવતને પુનઃ પુનઃ સ્મરીને ભૂલ્યા ત્યાંથી ફરી ગણીને તમારા મનમાં દયાના વિચારોને ઠસાવી વચન કાચથી ક્રોધ જીવને દુઃખ થાય નહિ એવી પ્રવૃત્તિ કરશો તે અંતે નિવૃત્તિ મળશે.

દયા, સર્વ ધર્મનું મૂળ છે. જ્યાં દયા નથી ત્યાં ધર્મ નથી. જે ભવ્ય મનુષ્યોના હૃદયમાં દયા હોય તેઓ, અન્ય ઉપર ક્રોધ કરે નહિ. તેમ અન્ય જનની નિન્દા પણુ કરે નહિ. દયાની પરિપૂર્ણતા પ્રાપ્ત થવાથી આત્મા પરમાત્મપદને પ્રાપ્ત કરે છે, ક્રોધ પણુ મનુષ્યને ગાળ દેવાથી તેનું હૃદય બહુ દુઃખાય છે તેથી તે જીવના આત્માને દુઃખવે.

(૧૬)

તે પણ એક જાતની હિંસા ગણીને દયાવંત પુરૂષો કોઈને ગાળ દેતા નથી, અન્યપુરૂષની નિન્દા કરવાથી પણ દ્વેષ ક્લેશની લાગણીઓ પ્રગટે છે, અને તેથી એક જાતની હિંસા થાય છે માટે ઉત્તમ દયાવંત પુરૂષો કોઈ પણ જીવની નિન્દા કરતા નથી.

દુનિયાની ઉન્નતિ રજ્જેગુણ અને તમોગુણથી થતી નથી. માટે રજ્જેગુણ અને તમોગુણ દૂર રહી સાત્ત્વિકગુણથી આત્મોન્નતિ કરવામાં કોઈ જીવની લાગણી દુઃખવાનો પ્રસંગ આવતો નથી. રજ્જેગુણ અને તમોગુણ પોતાના આત્માની હિંસા થાય છે, અને અન્યાત્માઓની પણ હિંસા થાય છે.

હિંસા કરવાનો પણ વિચાર અશુભ હોવાથી પોતાના આત્માની અવનતિ કરે છે. અશુભ વિચારથી પાપ છે અને શુભવિચારથી પુણ્ય થાય છે, માટે પ્રેમી આત્માઓ !! અશુભ વિચારથી દૂર રહો. ઉન્નતિ ખરેખર તમારા વિચારમાં સમાઈ છે.

સ્વાર્થ અને સ્વચ્છંદી ખરાબ વિચાર કરવાથી પોતાનો આત્મા, દુઃખની સ્થિતિમાં આવી પડે છે. તેથી પોતાના આત્માની દયા થઈ શકતી નથી, તેમજ અન્ય સંબંધી

(૧૭)

ખરાબ વિચાર કરવાથી પણ આત્મા, દયાધર્મનું સેવન કરી શકતો નથી.

હે શ્રવ મિત્રો! તમો જાપ જાપો, આંખ મીંચી ધ્યાન કરો. પ્રભુદર્શનપૂજન કરો. પણ તમોએ જ્યાં સુધી સર્વ શ્રવોની સાથે મૈત્રીભાવ ધારણ કર્યો નથી ત્યાં સુધી પૂર્વોક્ત અનુક્રાન યથાયોગ્ય સફલ થઈ શકતાં નથી, માટે તપ-જાપ કરતાં પણ મૈત્રીભાવની ખાસ આવશ્યકતા છે.

હે મિત્ર શ્રવો! તમારો આત્મા જે જે કારણોથી દુઃખ પામે છે, તેવોજ પરનો આત્મા પણ તે તે કારણોથી દુઃખ પામે છે, માટે પરના પ્રાણને દુઃખવાને સંકલ્પ તથા વર્તન સ્વપ્નમાં પણ થાય નહિ તેવું મૈત્રીભાવવાળું સહવર્તન સતત કરશો, કર્મસંયોગે અનાદિકાળથી પરિભ્રમણ કરતા એવા લેખકના દેહસ્થિતઆત્માએ શ્રવોને દુઃખ થાય એવું કાર્ય કર્યું હોય તેને પુનઃ પુનઃ ક્ષમાવે છે.

હે શ્રવમિત્રો! તમો સમજશો કે નાના અને મોટા શરીરોમાં સંક્રાય વિકાશ સ્વભાવવાળો અસંખ્યપ્રદેશીઆત્મા એક સરખો વ્યાપીને રહે છે. તે આત્મા ભૂત, શ્રવ, એવા નામોથી ઓળખાય છે, તે આત્માને આનંદમાં રાખવો એજ સત્ય આંતરદયાની પ્રવૃત્તિ સમજશો પણ તેમાં

(૧૮)

વિશેષ કહેવાનું છે કે વૈષયિકબાહ્યાનન્દથી ભિન્ન સત્ય આત્માનંદ જ આદરવા યોગ્ય છે. માટે બાહ્ય વિષયના આનંદમાં ખુશ ન થતાં અન્તરના આનંદને પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરશો. આન્તરિક આનંદ પ્રાપ્તિનું કારણ મૈત્રીભાવના દ્વારા આત્મધ્યાન જ છે.

હે મિત્રા ! તમારા પશુઓ, તમારા નોકરો અને તમારાં પાણેલાં પંખીઓનો આત્મા એક સરખો છે. વસ્તુગત્યા આત્માઓના શુદ્ધ સ્વરૂપપ્રતિ દષ્ટિ દેખએ તો પ્રત્યેક આત્માએ એક સમાન છે. કોઈ આત્મા ઉચ્ચ કે નીચ નથી. ઉચ્ચ અને નીચપણું કર્મજનિત સમજી ક્રોધને નીચ દુર્જન આદિ શબ્દો કહી દુઃખવશો નહિ, કર્મયોગે ઉચ્ચત્વ અને નીચપણું પ્રત્યેક જીવને પ્રાપ્ત થાય છે. માટે પુનઃ પુનઃ હૃદયમાં વિવેકદષ્ટિથી વિચારી સર્વ જીવોપર સમાન સુદ્ધિથી દેખી સર્વનું ભલું કરવાની સુદ્ધિ ધારી મૈત્રીભાવનાની પુષ્ટિથી આત્માનંદ સાધશો.

ચોર, નકટ, લુચ્યા, પાખંડી, બદમાશ, પાપી, દુષ્ટ, દુર્જન, નિર્દય, કપટી, હરામી, વગેરે શબ્દોથી તમે અન્ય જીવોની લાગણી કદી દુઃખવશો નહિ. તમે એવા ખરાબ શબ્દો બોલીને બીજાનું ભલું કરી શકનાર નથી. તેમજ

(૧૯)

એવા ખરાબ શબ્દોથી ઉલટા લોકો એલનાર ઉપર શું દ્વેષ અને ક્રોધની લાગણીથી નથી જોતા ! હા અલપ્ત જીવે છે. જ્યારે એમ છે ત્યારે તમે ભૂલ્યા ત્યાંથી ફરી ગણીને મિષ્ટ શબ્દોથી મનુષ્યપ્રતિ વર્તન ચલાવશો તો મૈત્રીભાવનાની પુષ્ટિ થશે.

અસંખ્ય રાગ, ચક્રવર્તિ, શેઠ, વગેરે થઈ ગયા અને થશે, કોઈ જગતમાં અમર રહેનાર નથી, વૃથા અહંત્વ અને મમત્વભાવથી તમારા આત્માને દુર્ગતિ કૂપમાં નાખ્યો છે, મિત્રજીવો !! તમારી મૂળસ્થિતિ જે બાહ્યમાં દેખાય છે તે નથી. તમે આત્માઓ છો, તમારું સ્વરૂપ ઓળખો, તમારા સ્વરૂપને ઓળખતાં સર્વજીવોના નજીક સંબંધમાં તમે આવશો, જાણીને આચારમાં મૂકવાથી તમારી ઉન્નતિ તમે કરી શકશો.

હે ભવ્ય આત્માઓ ! તમે અનેક પ્રકારના જુદા જુદા દેહમાં રહી ગતિઓએ પ્રાણોને ધારણ કરો છે, ભૂતકાલમાં તમારા પ્રાણને દુભવ્યા હોય, વર્તમાનમાં દુભવતો હોઉં તો તેની ક્ષમા ઈચ્છુ છું. ભવિષ્યકાળમાં કોઈ પણ જીવને અશાતા ઉત્પન્ન કરવાનો મારો પરિણામ નથી.

હે જગતના જીવો ! તમે મારી તરફ ગમે તે ભાવથી

(૨૦)

જીઓ, મારે તો શુદ્ધ વિચારદ્વારા આત્મોન્નતિમાં વર્તી તમારા સંબંધી એક પણ ખરાબ વિચાર કરવાનો નથી, અને સ્વભાવે આત્માનો પ્રકાશ એજ ઉત્તમ ઈળ ગણું છું.

જગતમાં કર્મયોગે વસનારા જીવો !! ઉપકાર ક્ષમા અને અપકારક્ષમાના કરતાં ધર્મક્ષમા ઉત્તમ જ્ઞાણુશો. ક્ષમાના ભેદોનું સ્વરૂપ સહયુદ્ધમદ્વારા સમજી આત્મકલ્યાણમાં પ્રવૃત્ત થશો, ખરેખર આત્મોન્નતિનો સરળ ઉપાય ધર્મક્ષમા છે.

જગતના જીવો !! તમે સર્વ મારા મિત્રો છો, તમારું દિલ ચિંતવવું તે મૈત્રીભાવના તમારા પ્રતિ નિષ્કામભક્તિથી રાખું છું.

પરસ્પરોપચ્છાજીવનામ. જીવોને પરસ્પર ઉપકાર છે. જગજીવોનો પણ આ આત્મા ઉપર ઉપકાર થયો, થાય છે અને થશે, માટે મારે પણ સર્વજીવ પ્રતિ ઉચ્ચ ભાવના રાખવી એવો મૈત્રી ધર્મ છે. તમારા પ્રતિ રાખેલી ઉચ્ચ ભાવનાનું ઈળ મને થાય છે અને તેથી હું ઉચ્ચ કોટી ઉપર આવું છું. રાગ અને દ્વેષરૂપ નીચ ભાવનાથી ભવ્ય જીવો, નીચ કોટીમાં પ્રવેશ કરે છે. માટે સત્તાથી સિદ્ધ સમાન વ્હાલા જીવો !! તમે નીચ ભાવનાથી નીચ કોટીમાં છો. માટે મિત્રની દિલ શિક્ષા હૃદયમાં ધારણ કરી રાગદ્વે-

(૨૨)

પના વિચારોને મનમાંથી દૂર કરો. પરસ્પર એક ખીખની સાથે ભાતૃભાવથી વર્તો, ભાતૃભાવને ધાર્યા વિના તમારા હૃદયમાં સમતા ઉત્પન્ન થવાની નથી. સર્વજીવોને પોતાના સમાન ધર્મવાળા બનણી વૈરઝેરના અશુભ બંધનોનો નાશ કરો, કોઈ કોઈનો શત્રુ નથી. કર્મયોગે સુખ દુઃખ થાય છે. કોઈ તમારું બગાડવા સમર્થ નથી. જો પુણ્યનો ઉદય હશે તો તમારો કોઈ વાંકો વાળ પણ કરવા સમર્થ નથી. શુભાશુભ કર્મના યોગે ખીખ જીવો તો સુખ દુઃખમાં નિમિત્ત માત્ર થાય છે. માટે કોઈને શત્રુ ધારશો નહીં. કોઈ જીવ તમારું ભૂંડું કરે છે તેમાં તેનો વાંક નથી પણ તેના આત્માને પીડનારી કુમતિનો વાંક છે, જેમ કોઈ મનુષ્યને ભૂત આવ્યું અને તે નાચવા ફૂંદવા લાગે, ગાળો ભાંડે, કોઈનું વાસણ ભાગી નાખે તેમાં પેલા ભૂતનો વાંક છે, તેમ મનુષ્યને રાગદ્વેષ થાય છે તેમાં મોહરૂપ ભૂતના રાગદ્વેષ પુત્રોનો વાંક છે, પણ મનુષ્યના આત્માનો વાંક નથી. માટે ભવ્યાત્માઓ !! વિચાર કરો કે તમે કોના ઉપર ક્રોધ કરો છો? આત્મા ઉપર તો ક્રોધ કરવો યોગ્ય નથી. કારણ કે તેનો તો શુદ્ધ સ્વભાવ છે, રાગદ્વેષના ઉપર ક્રોધ કરો તો તેવા રાગદ્વેષનો ક્રોધ કરે છે તેમાંજ રાગદ્વેષ ભર્યા છે, માટે પોતાને લાગેલા

(૨૨)

રાગદ્વેષને દૂર કરશો તો સર્વ જગત્ મિત્ર સમાન ભાસશે.
વળી કહ્યું છે કે,

**દેખે સો ચેતન નહી, ચેતન નહિં દેખાય,
રોસ તોષ કિસસું કરે, આપહિ આપ બુજાય ॥ ૧ ॥**

૧. હે આત્મા તું કોના ઉપર ક્રોધ કરે છે. જોતે તું દેખે છે તે તો ચેતન નથી અને ચેતન તો દેખાતો નથી. માટે પોતે સમજી લે, રાગદ્વેષથી નિર્મલ આત્માઓને પણ પ્રાણી અનિર્મલ ધારે છે. માટે રાગદ્વેષનો હે ભવ્યમિત્રો !! ત્યાગ કરો. દૃષ્ટિદોષે દોષ દેખાય છે.

બીજા મનુષ્યો સિદ્ધ સમાન નિર્મલ છે એમ સંગ્રહ નયની દૃષ્ટિથી વિચાર કર, બીજાના ગુણ અને દોષ જોવાના કરતાં હે ભવ્યજીવો !! પોતાના આત્માના અસંખ્યપ્રદેશમાં દૃષ્ટિ સ્થાપીને ઉત્પાદ વ્યય ધ્રુવતાનું ધ્યાન કરો. તમારી ઉન્નતિ તમારાથી થશે. આત્મશ્રદ્ધા, આત્મપ્રણા, આત્મભક્તિ આત્મધ્યાનથીજ તમે પરમાત્મપદને સહજમાં પ્રાપ્ત કરશો.

હે ભવ્ય જીવો ! વહાલાઓ ! જરા સમજો—તમે સુખને માટે રાત્રી અને દિવસ ગદ્દા વૈતરું કર્યા કરો છો, તન મન અને વાણીથી અનેક જાતના ઉદ્ધમો કરો છો, સુખને માટે સમુદ્રમાં શીરસાટે રહો છો. સુખને માટે

(૨૩)

ખાણોમાં ઉતરે છે. સુખને માટે ળીજનની ગુલામગીરી કરે છે. સુખને માટે જ્યાં ત્યાં ભટકયા કરે છે. સુખને માટે નદીમાં રહે છે. સુખને માટે ળીજનનાં મસ્તક કાપી દયાને દેશવટો આપે છે, સુખને માટે વ્યભિચાર કર્મ કરે છે, સુખને માટે અનેક પ્રકારના વિકલ્પ સંકલ્પ કર્યા કરે છે, સુખને માટે રાજની ગુલામગીરી કરે છે. સુખને માટે ટાઢમાં કામ કરે છે. સુખને માટે સ્ત્રીના પગે પડે છે. સુખને માટે તમે તેનાં વખાણુ કરે છે. સુખને માટે વિશ્વાસઘાત, ચેરી વગેરે અપકૃત્યો કરે છે. સુખને માટે શરીરને તોડી નાંખે છે. ઘડી નિરાંતથી થાક પણ લેતા નથી. જરા નિરાંતથી ખાતાપણુ નથી, પણ તમે જરા મનમાં વિચાર કર્યો છે; સુખ કયાં રહે છે, જડમાં રહે છે કે ચેતનમાં ? બ્ને જડમાં સુખ નથી રહેતું, તો જડવસ્તુએને ખ્યારી ગણી તેમાંથી સુખ લેવા આટલા બધા ધમપછાડા કેમ મારે છે; જરા વિચાર કરે. અંતરૂમાં શોધો. સુખ તો આત્મામાં રહું છે અને આત્મા શરીરમાં તલમાં તેલની પેઠે વ્યાપી રહ્યો છે, માટે ભ્રાંતિનો ત્યાગ કરી આત્મામાં સુખ શોધો, આત્મામાં સુખ છે. એમ શ્રદ્ધા રાખીને તમે જડમાં ઇષ્ટપણુની બુદ્ધિ છે તેનો ત્યાગ કરે,

(૨૪)

આત્માનું ધન આત્મામાં છે, અંતરમાં શોધો. ‘પરમ-
નિધાન પરગટ મુખ આગલે, જગત આલંધી જાય.’
આ કહેવતનો પરમાર્થ સમજી અંતર્મુખ દષ્ટિ કરીને સત્યશુદ્ધિ
શોધો. અનંતશક્તિનો સ્વામી સત્તાએ રહેલો પરમાત્મા પોતાનું
સ્વરૂપ પ્રગટ કરશે. અને એવંભૂતનયની અપેક્ષાએ શુદ્ધ
બુદ્ધ થશે. અનંતજીવો આ પ્રમાણે અંતર્મુખ દષ્ટિવાળા સિદ્ધ
થયા, થાય છે અને થશે.

હે લવ્યાત્માઓ !! અંતર્મુખ દષ્ટિવાળી તમે પોતાના
શુદ્ધસ્વરૂપમાં રમશો તો ગાદનિદ્રાની પેઠે આ દેખાતી
જંઝાળ તેમજ દેહાધ્યાસ પણ ભૂલાશે.

લવ્ય જીવ મિત્રો !! તમે કોઈ પણ જીવ ઉપર ઉપ-
કાર કરો તો સામે તે જીવ મારા પ્રતિ નમ્ર રહે, વા મારા
ઉપકાર તણે દટાય, વા મારૂં તે સાઈ કરે એવી સકામ
વૃત્તિથી નહિ કરતાં નિષ્કામવૃત્તિથી અન્યજનોનું ભલું કરતાં
પરમાત્મકળા પ્રગટ કરશો. ધારો કે મારું ભલું કરશે, એવી
બુદ્ધિથી કોઈને તમે લક્ષ્મી ખર્ચી લાણ્યાવ્યો. પશ્ચાત્ તમારા
અને એના વિચારમાં મતભેદ પડ્યો. તમારું કહેલું વચન
તેણે સ્વીકાર્યું નહિ. ત્યારે તમે તેના ઉપર ગુસ્સે થાઓ
છો અને બબડો છો કે ભોગ લાગ્યા કે મેં એને લાણ્યાવ્યો.

(૨૫)

નકામો મારી લક્ષ્મીનો વ્યય થયો. એમ વિકલ્પસંકલ્પ કરી પશ્ચાત્તાપ કરો છો અને ઉપકારનું ફળ હારી જન્યો છો, માટે સામે ઉપકાર લેવાની બુદ્ધિ આદિ સકામવૃત્તિ નહિ રાખતાં નિષ્કામવૃત્તિથી કોઈને ધન ખર્ચી ભણાવશો અને તે કદાપિ તમારા કોઈ વખતે સામે થાય તો પણ તમારા મનમાં કાંઈ પણ આવશે નહીં અને તે પ્રસંગે વિચાર કરશો કે મેં તો માફે કાર્ય બજાવ્યું, એ જીવના ખરાબ વિચાર થાય, વા મારા સામે થાય તેમાં તેની ભૂલ છે. એ પણ ભૂલ કોઈના સહવાસથી વા આત્મજ્ઞાનથી તેની છૂટો અને એ જીવ ઉચ્ચ કોટી ઉપર આવો, એમ વિચાર કરવાથી ઉપકારી જીવ નિષ્કામવૃત્તિથી અંતર્મુખ દૃષ્ટિવાળી અનંત શક્તિયોનો પ્રકાશ કરવા સમર્થ થાય છે. જલપંકજવત્ અંતરૂથી ન્યારા રહી સંસારનાં કાર્ય કરતાં છતાં પણ પ્રતિદિન ઉચ્ચ કોટી ઉપર ચઢશો અને પરમાત્માની સંપૂર્ણ કળાને પ્રગટ કરશો, આ કુંચી તમારા હાથમાં છે, વિચારથી આચારમાં ક્ષણે ક્ષણે પ્રવૃત્તિ કરો.

હે ભવ્યમિત્રો ! આત્મસુખની પ્રાપ્તિ કરવા પ્રયત્ન કરો. બાહ્યભાવમાં માંકડાની પેકે દૂદતી એવી મનોવૃત્તિને કબજે કરો. આત્મજ્ઞાનથી સ્વાત્મ સામર્થ્યના વેગથી ક્ષણે

(૨૬)

ક્ષણે મનોવૃત્તિનો સંયમ કરો, અંતર્મુખ દૃષ્ટિ વાળતાં મનો-
વૃત્તિનો અંતે લય થશે. મન શાંત થતાં આત્મ જ્યોતિનો
પ્રકાશ થશે.

હે ભવ્યજીવો !! તમો જરા વિચારશો તો માલુમ પડશે
કે, આત્મા અનાદિકાળથી રાગદ્રોષના યોગે સંસારચક્રમાં
ભમ્યા કરે છે, હવે મનુષ્યભવમાં રાગદ્રોષના વેગને જો
ટાળવામાં નહિ આવે તો સંસારમાં પરિભ્રમણ ટળનાર
નથી, માટે ખરેખર ચેતવાનો સમય છે. જીવડા ચેતી લે
ચટપટમાં, ખુન્ચો શું ખટપટમાં. આ વૈરાગ્ય વાક્યનું
સ્મરણ કરી ક્ષણે ક્ષણે આત્મપ્રભુનું નવધાભક્તિથી સેવન
કરો, નવધાભક્તિથી ખુશી થએલ આત્મા અનંતશક્તિયોનો
પ્રકાશ કરશે અને તે પરમાત્મા કહેવાશે. પોતાના સામ-
ર્થ્યથી આત્મધર્મમાં ઉદ્ધમ કરો. ખરેખર અનંત સુખના
ભોક્તા થશો, દરેક જીવોને દેખી ભાતૃભાવનો સંબંધ રાખો,
જીવો પોતાના ઁંધુ છે એવી ભાવના થતાં વૈરઝેરની મલી-
નતા હૃદયમાંથી નીકળી જશે, સર્વ જીવો પોતાના ઁંધુ છે
ત્યારે હું કેને માફ, અલખત કાઠને નહીં. શુદ્ધ પરમ ભાવ-
દયામાં પ્રવેશ કરવાને ભાતૃભાવની દૃષ્ટિથી સર્વજીવોને
નિહાજો !! ક્ષણે ક્ષણે હરતાં, ફરતાં, ખાતાંપીતાં, સુતાં-એકતાં,

(૨૭)

કાર્ય કરતાં પણ સર્વ જીવો મારા આત્મસમાન છે, માટે તે મારા ત્રૈતન્યશક્તિથી સમાન જાતીય બંધુઓ છે, એવો ઉચ્ચભાવ ધારણ કરો. ખરેખર પરમાત્માની સંપૂર્ણ સ્થિતિને પ્રાપ્ત કરવાનો આ સરળ ઉપાય છે—

હે જીવમિત્રો !! તમે જગતને જેવી દૃષ્ટિથી દેખશો તેવું તે દેખાશે, શોકવાળા પુરૂષને શોકવૃત્તિથી જગત શોકમય લાગે છે, વિરહીણી સ્ત્રીને વિરહવૃત્તિથી જગત વિરહમય લાગે છે. ક્ષણિક વૃત્તિની ભાવનાથી જગત ક્ષણિક લાગે છે, જેવી વૃત્તિ તેવું જગત લાગે છે. જેવી દૃષ્ટિ તેવું જગત દેખાય છે, ધંતુરો પીનારને જગત પીળું લાગે છે, નિર્મળ આંખવાળાને જેવું જગત હોય છે તેવું લાગે છે, લાલ, ઉદાં, પીળાં, આદિ ઉપાધિવાળાં ચશ્માંથી દેખતાં પદાર્થનો ભાસ પણ ઉપાધિમિશ્રિત થાય છે, તેમ રાગ અને દ્વેષાદિ ઉપાધિથી દેખનારને જીવો પણ ઉપાધિમિશ્રિત દેખાય છે, માટે સમતાભાવ ધારણ કરી શુદ્ધનિશ્ચયનયની દૃષ્ટિથી સર્વ પદાર્થોનું સ્વરૂપ જ્ઞેશો તો જેવા પદાર્થ હશે તેવા દેખાશે, તેમ જગતજીવો પણ સર્વ નિર્મલ દેખાશે, અને તેથી રાગદ્વેષની ઉપાધિનો નાશ થશે અને અંતે કેવલજ્ઞાન અને કેવલ દર્શનને પ્રાપ્ત કરી સચ્ચિદાનંદ-

(૨૮)

સુખના ભોક્તા બનશો અને સાદિચ્ચનંતમે ભાગે મોક્ષ-સ્થાનમાં વાસ કરશો.

હે ભવ્યો !! સમજશો કે, આત્મા તેજ પરમાત્મારૂપ છે. પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપનું ધ્યાન કરતાં સર્વ કર્મ બંધાઈને ભસ્મીભૂત થતાં પરમ મહોદય સ્વરૂપી આત્મા થાય છે. કહ્યું છે કે—

અયમાત્મૈવ ચિદ્રૂપઃ, શરીરો કર્મયોગતઃ ॥

ધ્યાનાગ્નિદગ્ધકર્માતુ, શુદ્ધાડડત્મા સ્યાન્નિરંજનઃ ॥૧॥

આત્મા, કર્મના યોગે ઔદારિક, વૈક્રિય, આદારક, તૈજસ અને કાર્મણ્ય શરીરને ધારણ કરે છે. ધ્યાનરૂપ અગ્નિથી જ્યારે અષ્ટકર્મને બાળી નાખે છે, ત્યારે તે નિરંજન પરમાત્મા કહેવાય છે.

તમો સર્વજ્ઞવો !!! સત્તાએ પરમાત્માઓ છો તેથી કર્મ રજ દૂર થતાં પોતે પરમાત્મસ્વરૂપે પ્રકાશો છો, તમારી શક્તિનો પ્રકાશ જેમ જેમ તમે આત્માબ્યાસ વધારો છો તેમ તેમ વૃદ્ધિ પામે છે.

હે ભવ્યાત્માઓ !! તમો ત્રણભુવનમાં સુખને માટે પરિભ્રમણ કરશો તોપણ તમને સુખ મળનાર નથી. તમારા

(૨૯)

આત્મામાંજ સુખ છે, ત્યાં શોધો, તમારા અન્તરમાં ચિદા-
નંદ આનંદધન અને મહાવીરના સદ્ગુણો ભર્યા છે. સદ્ગુણો
ખીલવ્યા ખીલે છે. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રવીર્યાદિ અનંત
ગુણનો ભંડાર આત્મા છે. આત્મજ્ઞાન થતાં ભ્રાંતિ ટળશે
અને તમારી ઋદ્ધિ તમને મળશે.

હે પ્યારા, ચૈતન્ય શક્તિના અધિકતાએ, તમે સર્વ-
ત્ર શુદ્ધ ભાવનાથી દેખ્યા કરો, તમારી શુદ્ધ ભાવના અલ્પ
સમયમાં તમને પરમાત્મ દર્શન કરાવશે, પોતે મૂળ સ્વ-
ભાવે આત્મા શુદ્ધ છે તેવો પ્રગટપણે થાય એમાં શું આ-
શ્ચર્ય છે ? આશ્ચર્ય તો એ છે કે, પોતે ચેતન છતાં જડ
વસ્તુનો સંગી થઈ પોતાનું ભાન ભૂલ્યો, પોતાના સ્વરૂપનું
જ્ઞાન થતાં જડ વસ્તુથી આત્મા ભિન્ન થાય તેમાં કંઈ પણ
આશ્ચર્ય નથી. અનંત શુભે જડકર્મને દૂર કરી શુદ્ધ સ્વરૂપી
થયા છે અને તેમ આપણે પણ થઈ શકીએ.

શુદ્ધ ભાવના અને અશુદ્ધ ભાવના એ એ ભાવનામાં-
થી ગમે તે પ્રકારની ભાવના તમે ભાવી શકો, વિષ અને
અમૃત એ પાસે છે. એમાંથી ગમે તે તમે પી શકો. ત-
મારૂં આત્મગુણ જે જે અંશે ઉત્પન્ન થયું છે તેને તમે
ધારો તે સારી અને ખોટી ભાવનામાં વાપરી શકો. ઈન્દ્ર

(૩૦)

અને ચક્રવર્તિની બાહ્યસંપદાના કરતાં તમારી પાસે અંતરમાં અનંત ધણી રહિ છે. તે ઋદ્ધિને જો તમે પ્રગટ કરવા ધૈર્યથી પ્રયત્ન કરો તો અંતે સંપૂર્ણ ઋદ્ધિના ભોક્તા બની શકો, સુખ આત્મામાં રહ્યું છે છતાં અજ્ઞાનથી તમે દેખી શકતા નથી તેમાં તમારી ભૂલ છે. શા માટે સહયુર-એને શોધી કાઢતા નથી ? શા માટે તેમાટે અંતઃકરણથી પ્રયત્ન કરતા નથી. તમારા અંતઃકરણના પ્રયત્નવિના તીર્થ-કર ભગવાન પશુ તારી શકે નહીં. તમે પ્રયત્ન કરશો તો તે પ્રયત્ન તમને ઉચ્ચ કોટી ઉપર મૂકશે, આપ સમાન બળ નહીં અને મેઘ સમાન જળ નહીં. પોતાના સામર્થ્યને એક નાનું બાળક એકકો ઘુંટતાં ઘુંટતાં એટલું બધું વધારે છે તેથી તે એક મોટા પ્રોફેસર થઈ શકે છે. સારી અગર ખોટી ગમે તે વસ્તુને પ્રાપ્ત કરવા તમે ધારો તો તેને પ્રાપ્ત કરી શકો છો. મંત્ર ગણીને દેવતાને પ્રત્યક્ષ કરી શકો, કોઈ લલિંધના યોગે ધારો તે કરી શકો, ત્યારે હવે તમે વિચાર કરશો તો માલુમ પડશે કે, શુદ્ધ અગર અશુદ્ધ એમાંથી ગમે તે પ્રકારનું સામર્થ્ય વધારવું હોય તો તમે વધારી શકો, શા માટે ત્યારે હવે શુદ્ધ સામર્થ્ય વધારતા નથી.

જો તમે પોતાના આત્માને નીચ ગણુશો, હું કોઈ છું,

(૩૧)

કપટી છું, વ્યભિચારી છું, મહાદોષી છું, પાખંડી છું, નિર્ધન છું, મોહી છું, દ્રેષી છું, ઇત્યાદિ અશુદ્ધપર્યાયમય પોતાના આત્માને ભાવશે તો તમારો આત્મા તમને તેવો ભાસશે. વસ્તુતઃ જ્ઞે વિચારશે તો માલુમ પડશે કે, ક્રોધ એ મારો ધર્મ નથી. ત્યારે ક્રોધને મારો કેમ ગણું? ક્રોધથી હું ભિન્ન છું. કપટથી ભિન્ન છું. વ્યભિચારથી ભિન્ન છું. દોષથી રહિત છું. મારા શુદ્ધસ્વરૂપમાં પાખંડ છેજ નહીં તો કેમ આત્માને પાખંડી કહું? અશુદ્ધ ધર્મનો આરોપ કરી ખરાબ ભાવનાથી મારા આત્માને કેમ નીચ ગણું? નીચ ભાવનાથી મારો આત્મા નીચ થાય છે, અને ઉચ્ચ ભાવનાથી આત્મા ઉચ્ચ થાય છે, માટે એમ ભાવના કરવી કે હું કદી પાખંડી છુંજ નહીં. તેમજ કદી નિર્ધનની ભાવના કરવી નહીં; જ્ઞાનાદિ અનંત ધનનો સ્વામી આત્મા છે, તેને કેમ નિર્ધન ગણાય? પૈસા નથી તેથી નિર્ધન આત્માને નિર્ધન છે એમ કહે તો તે સત્ય નથી. કારણ કે સોનું રૂપુ વિગેરે પુર્જલ ધનથી તો આત્મા ત્રણ કાલમાં ધનવાન છેજ નહીં, જડ વસ્તુને ધન કેમ કહેવાય? વ્યવહારમાં જગતના લોકો બ્રાંતિથી ગમે તેમ કહો, પણ જ્ઞાનીજીવ તો જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર, વીર્યાદિગુણને જ ધર્મ કહે છે, માટે

(૩૨)

આભિક્ષ્ણ તો સદાકાળ અંતરૂમાં છે. માટે હું અનંતધનનો અધિપતિ છું. એમ ઉચ્ચલાવના લાવવી કે જેથી પોતાનું ધન પ્રગટ થાય, મોહી અને દ્વેષીપણુ આત્મા નથી. શુદ્ધ નિશ્ચયનયની દષ્ટિથી જેતાં આત્મા, મોહથી અને દ્વેષથી પણ ભિન્ન છે. માટે મોહીની અને દ્વેષીની નીચલાવના કદી કરવી નહીં, મોહથી અને દ્વેષથી રહિત હું છું, વસ્તુતઃ સર્વજીવો મોહ અને દ્વેષથી રહિત છે. માટે અન્યજીવો પ્રતિ પણુ ઉચ્ચ લાવના લાવવાથી પરમાત્મસ્વરૂપને તમે પ્રાપ્ત કરશો. પરમાત્મસ્વરૂપી થવાને માટે આવી ઉચ્ચલાવનાની કુંચીનો ક્ષણે ક્ષણે ઉપયોગ કરશો તો થોડા દિવસમાં અલ્પમાસમાં તમારું જીવન ધણું સુખમય લાગશે અને આત્માએ ઉચ્ચ કોટી પ્રાપ્ત કરી છે, અને તે આગળ ચઢતો નય છે, એવો તમને અનુભવ થશે.

હે લવ્યાત્માઓ! તમે આત્મશ્રદ્ધામાં દૃઢ રહો, જેમ જેમ આત્મશ્રદ્ધા દૃઢ તેમ તેમ વૈરાગ્યનું જેર વધશે, આત્મશ્રદ્ધા તમને ઉચ્ચકોટી ઉપર મૂકશે, આત્મશ્રદ્ધાથી સત્ય વિવેક પ્રગટ થશે, આત્મશ્રદ્ધાવિના એક અંશમાત્ર પણુ ધર્મ કૃત્યને ખરા અંતઃકરણથી તમે નહિ કરી શકો, જ્યારે આત્મશ્રદ્ધા પ્રગટ થશે ત્યારે આત્મપ્રેમ નત્યત થશે, આત્મપ્રેમથી સર્વ જીવોની સાથે મૈત્રીલાવના દૃઢ થશે.

(૩૩)

સર્વદુનિયાની વસ્તુનેા એક ઠેકાણુ રહીને પ્રકાશ કરનાર આત્મા છે, સૂર્યનેા પ્રકાશ નિયમિત ક્ષેત્રમાં પડે છે, તેમ ચંદ્રનેા પ્રકાશ નિયમિત ક્ષેત્રમાં છે. સૂર્ય અને ચંદ્રના પ્રકાશથી અરૂપી વસ્તુ જાણાતી નથી, પણ આત્માના જ્ઞાન પ્રકાશથી તેા અરૂપી પદાર્થ પણ જાણાય છે, સૂર્ય અને ચંદ્રના પ્રકાશથી આત્માને દેખી શકાતો નથી અને આત્માના જ્ઞાન અને દર્શનના પ્રકાશથી તેા સૂર્ય ચંદ્ર વિગેરે લોકાલોકને જાણી દેખી શકાય છે, કરોડ સૂર્ય ઉગે તેા પણ આત્માને, પ્રકાશી શકતા નથી, અને આત્માના અંશ માત્ર જ્ઞાનથી સૂર્ય ચંદ્ર જાણી શકાય છે, આત્માની જ્ઞાનજ્યોતિ લિન્ન અદ્ભૂત છે, કલું છે કે—

ચંદ્રમાનુ કોટી ઉગે, કરે પ્રકાશ અપારજી,
 તેહથી પળ આત્મજ્યોતિ, જુદી અનંતી ધાર;
 જીવહા જ્ઞગમગે છે જ્યોતિ તારી, અસંખ્યપ્રદેશેકરી ॥૨॥
 તેજનું પળ તેજ પછે, પહમાં સર્વ સમાયજી,
 લડાલડી નહિ પહમાં કંઈ, જ્ઞાનિથો પરસ્વાય;
 જીવહા જ્ઞગમગે છે જ્યોતિ તારી, અસંખ્યપ્રદેશેકરી ॥૩॥

અનંતવસ્તુનેા પ્રકાશ કરનાર, આદશાહનેા આદશાહ,
 રાજાએનેા રાજા, ત્રણભુવનનેા ઉપરી, અજ, અમર, અવિ-

(૩૪)

નાશી, આત્મા તમારા પ્રત્યેકના શરીરમાં લિન્ન લિન્ન છે, શરીરમાં તે કાષ્ટમાં અગ્નિની પેઠે સંતાઈ રહ્યો છે, જેના વડે તમો સમજી શકો છો, સાઈં ખોટું પારખી શકો છો. તે આત્માને ઓળખો, શરીરમાંજ છે, તેનું રૂપ જુઓ. શ્રી વીર પરમાત્માએ તેનું યથાર્થસ્વરૂપ વર્ણન કર્યું છે, તેમના વચન દ્વારા અંતરમાં શોધો, જે જ્ઞાનવડે તમે આત્માને શોધવા ધારો છો, તે જ્ઞાન પણ આત્માના અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં રહે છે, પોતે જ્ઞાતા છે, અને પોતેજ જ્ઞાનમાં સ્વરૂપે ભાસે છે, મનુષ્ય જન્મમાં આત્માનું સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવાનો સમય છે, આત્મામાં ધર્મ છે પણ જડ વસ્તુમાં ધર્મ નથી. ગંગા, ગોદાવરી, કાશી, પ્રયાગ, યમુના વિગેરે ટેકાણે ભટકવાની શી જરૂર છે? જલ અને માટી તીર્થ નથી. આત્મા તેજ તીર્થ છે, અનંત શક્તિના સ્વામી તમે પોતે જ છો. પોતાનાથી લિન્ન આત્મા નથી, કર્મ આવરણનો પડદો ચીરી નાખી આત્માનું દર્શન કરો !! દર્શન કરો ! દર્શન કરો !

હે ભગ્યો, વીજલી, તાર, વિગેરે કરતાં પણ આત્માનું સામર્થ્ય અનંતગણું વિશેષ છે, આત્માના સામર્થ્યની તુલના થઈ શકતી નથી, અનંત બળનો ધણી આત્મા છે. આત્મવીર્યના બે ભેદ પડે છે, એક ક્ષયોપશમભાવજન્ય

(૩૫)

આત્મવીર્ય અને બીજું ક્ષાયિકવીર્ય, તેમાં ક્ષયોપશમવીર્ય લે-
 શ્યાનાસંગે પરિણુમેલું તે મતિ ઉપયુક્ત થવાથી અભિસંધિ-
 ન વીર્ય કહેવાય છે, તેનો બાહ્યભાવમાં પરિણામ થવાથી
 અનેક કર્મ ગ્રહણ કરે છે, અને તેજ વીર્ય, સમકિતભાવે
 મતિજ્ઞાનદ્વારા શુદ્ધ સ્વભાવમાં પરિણુમે છે, તે અનંત કર્મ
 વર્ગણાને ખેરવી ધાતીકર્મનો નાશકરી પરમાત્મપદ પ્રગ-
 ટાવે છે, આત્માના અસંખ્યાતપ્રદેશ છે, એકેકાપ્રદેશે
 અસંખ્યાત વીર્ય વિભાગ છે, આ અધિકાર **કર્મપયડી**
ગ્રંથમાં યોગસ્થાનક વર્ણનમાં કહ્યો છે, ક્ષયોપશમભાવી-
 ય વીર્ય અસંખ્યાત છે. તે યોગ રૂપ હોવાથી તેવડે કર્મ
 પુદ્ગલના સમૂહને આત્મા ખેંચે છે. જેવા પ્રકારની યોગ
 બળ શક્તિ બાહ્ય ભાવમાં ચંચલતા યોગે પરિણુમે છે તેવા
 પ્રકારનાં કર્મ ગ્રહણ થાય છે, અને ક્ષયોપશમીય વીર્ય શક્તિ
 દ્વારા અંતરમાં ધ્યાનથી ઉતરી યોગની ચંચલતાને રૂંધી
 સ્થિરોપયોગમાં દશમાદ્વારે રમે, સાં નિશ્ચલતા ધ્યાનથી
 જેટલા પ્રમાણમાં રમણુતા કરે તેટલા પ્રમાણમાં કર્મવર્ગણુએ
 ખરતી જાય છે. આત્માના ગુણો તે તે અંશે નિરાવરણુ થઇ
 પ્રકાશ કરે છે. આનંદધનના શ્રી સુમતિનાથના સ્તવનમાં
 જ્ઞાનવિમલ સૂરિ દશમાદ્વારે આત્માને સ્થિર કરવાનું કહે છે.

(૩૬)

એમ ધ્યાન વીર્યશક્તિ યોગે મતિજ્ઞાનના સ્થિર ઉપયોગથી આત્મસ્વરૂપમાં સ્થિરતા થવાથી આત્મામાં કર્મની વર્ગણાઓ ખેંચી શકતી નથી, અને ધ્રુવતાના યોગે આત્માના સુખનો અનુભવ આવે છે, તેમજ શુકલધ્યાન દ્વારા ધાતી કર્મ ખપાવી આત્મા અનંત શક્તિ પ્રાપ્ત કરે છે. ક્ષાયિક ભાવીય અનંત વીર્યશક્તિ છે તે પુહ્ગલમાં પરિણમતી નથી. આત્મા, કર્મથી દૂર થાય છે. સર્વ સંગપરિત્યાગની અત્ર સ્થિતિ છે, આવી આત્મશક્તિ આત્મામાં ગુપ્ત રહી છે, અરણિકાષ્ટનું મથન કરતાં નેમ અગ્નિ પ્રગટ થાય છે તેમ આત્મધ્યાન સ્થિરતાથી અનંત વીર્ય શક્તિ પ્રગટ થશે. અંતરમાં શોધો. આત્મશ્રદ્ધાથી સ્વસ્વરૂપમાં સ્થિર રહો.

હે આત્માઓ ! પર પુહ્ગલ દશાના યોગે તમે પરતંત્રતાની બેડીમાં પડ્યા છો, અને તેથી સંસારી કહેવાઓ છો, પરપુહ્ગલ રમણતાના યોગે અનંત અનંત કર્મની વર્ગણાઓ સમયે સમયે ગ્રહણ કરો છો, અને તેથી ચોરાશીલાખ જીવ્યોનિમાં અનંતિવાર ભટકવું પડ્યું. હજી પણ ભવ્યાત્માઓ ચેતો!! ગયો વખત પાછો આવનાર નથી, આજકાલ કરતાં આયુષ્ય ખૂટે છે. પરતંત્રતાની બેડીમાં રાગ રાણા બાદશાહ ચક્રવર્તિ સુરપતિ પણ પરતંત્ર છે, સ્વ-

(૩૭)

તંત્ર નથી, જ્યાંસુધી પોતાના આત્માને સ્વામી કર્યો નથી, ત્યાંસુધી ચક્રવર્તિ સુરપતિ પણ અનાથ છે, રાગદ્વેષરૂપ મહા-મલ્લોએ આત્માને કબજે કર્યો છે. એવાએ ભલે શેઠ, રાણા, બાદશાહ કહેવાય, પણ તેઓ પરલાવમાં વિશેષ મમ્મ હોવાથી વિશેષ પરતંત્ર છે. કેદમાં પડેલા મનુષ્યો જેમ પર-તંત્ર છે તેમ રાજા પણ પરતંત્ર છે. પંચેન્દ્રિયની પરતંત્રતા જે ભોગવે છે તે કદી સુખી હોતા નથી, ઇન્દ્રિયોના આધીન જેનું સુખ છે તે પરતંત્ર કહેવાય છે. વિકલ્પ સંકલ્પવાળા મનના કબજામાં જે પડેલા છે તે પણ બહુ પરતંત્ર છે, ચાર ગતિમાં પરિભ્રમણ કરાવનાર મન છે. મૂળતો વાનરના કરતાં અતિ ચંચળ મન છે અને તેને મોહરૂપ દારૂ પાયો, અને તેને સ્વેચ્છારૂપ નિરસરણી આપી ત્યારે તે કુદવામાં ખામી રાખે નહીં એવા મનના વશમાં રહેલા શેઠીયાઓ રાત્રીદિવસ હાથવરાળ કરે છે, દોડે છે, ભમે છે, હસે છે, રૂવે છે, ખુશી થાય છે, વળી તેવા ચંચળ મનના તાબે રહેનાર રાજાઓ, દોડંદોડા કરી મૂકે છે, અભિમાનના છાકમાં યદ્વા-તદ્વા બોલે છે. પ્રજા ઉપર અનેક પ્રકારના બુલમ કરે છે. માંસ ખાય છે, અને જાણે છે કે અમે સ્વતંત્ર છીએ પણ તે મનના વશ પડી પામર જેવી દશા ગાળે છે, એ વાત તેઓ

(૩૮)

ભૂલી ગયા છે, અનંત શક્તિવાળા આત્માઓં કર્મના યોગે પરતંત્રતાની બેડીમાં પડેલા છે, પરતંત્રતાની બેડીમાંથી છટકવાના અનેક ઉપાયો ગુરૂ મહારાજના બતાવે છે. જે જીવે સહુગુરૂના વિશ્વાસથી સદુપાયો સેવે છે, તે કર્મરૂપ બેડીનો નાશ કરી સ્વતંત્ર થાય છે, સ્વતંત્ર થઈ એક ઠામમાં ડરે છે તેને કોઈ જાતની ઈચ્છા પ્રગટતી નથી. એવી અવસ્થામાં તે સિદ્ધ કહેવાય છે, તેવી સ્વતંત્ર અવસ્થા મેળવેા.

આત્મશક્તિ પ્રકાશ કરવાનાં ઘણાં પુસ્તક વાંચીએ છીએ. સાંભળીએ છીએ. ભારે મનમાં એમ આવે છે કે સર્વ શક્તિયોનો પ્રકાશ થાય તો સારૂ, પણ વાંચ્યા અને સાંભળ્યાબાદ આત્મશક્તિયોનો પ્રકાશ કરવાને કંઈપણ કરવામાં આવતું નથી.

આત્મશક્તિયોનો પ્રકાશ કરવા માટે પ્રતિદિન ઉચ્ચ-ભાવના રાખવી, અન્તર્મુખતા રાખવી. પરમાત્મલક્ષિમાં લીન થવું, ઉપાધિનો નાશ કરવો, સમભાવ રાખવો, ઇત્યાદિ ઉપાયોને આચારમાં મૂકવામાં આવે તો અંતે સર્વ શક્તિયોનો પ્રકાશ થાય છે. સતત ઉદ્યમના બળથી અનેક કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે. અનેક મહાત્માઓએ સદુપાયોથી સર્વ શક્તિયો પ્રગટાવી છે, હાલ પણ પ્રગટે છે, અને ભવિષ્યમાં

(૩૯)

પ્રગટશે, આત્મા ધારે તે કરી શકે છે, આત્મપ્રયાસ જોના સન્મુખ થાય છે તેની તે સિદ્ધિ કરે છે, ભાગેલા ટાંટીએ, દીન મુખે સદુપાયોને સેવવામાં આવે તો આત્મશક્તિયોનો પ્રકાશ શી રીતે થઈ શકે? આત્મોત્સાહ, આત્મપ્રેમ અને ધૈર્યથી સદુપાયોને સેવવા જોઈએ. સદુપાયોથી સર્વ શક્તિયો પ્રગટ થશે, સમતાનાં ફળ મીઠાં છે, હળવે હળવે સર્વ થશે. વડના ખીજથી એકદમ કંઈ વડનું વૃક્ષ મોટું થતું નથી, હળવે હળવે થાય છે, પૂર્વભવનો ઉદ્ધમ હોય તો આ ભવમાં વિશેષ સ્વાય મળે છે. કાષ્ટ માણસે એક વખતે અડધો ડૂવો ખોદેલો હોય તેને ખીજવાર જ્યાંથી ડૂવો ખોદવાનો બાકી હોય ત્યાંથી ખોદવાની જરૂર પડે છે, અને એક મનુષ્યને પ્રારંભથી ડૂવો ખોદવો હોય તો વધારે કાળ લાગે છે, તેમ અત્ર પણ સમજી લેવું, ઘણા ભવના દૃઢ સંસ્કારવાળા જીવો સર્વ શક્તિયોનો પ્રકાશ થોડા કાળમાં કરી શકે છે અને આ ભવમાંજ જોણે સદુપાયોનો પ્રયત્ન આદર્યો છે, તેને ઉત્કટ આત્મવીર્યનો વેગ ન હોય તો વધારે વખત લાગે છે, જો ફળની વાર લાગે તો સત્પુરૂષે સમજવું કે હજી વિશેષ સદુપાયોનો વીર્યવેગથી ઉદ્ધમ કરવો જોઈએ, ઉદ્ધમી પુરૂષ અંતે કર્મનો પરાજય કરે છે, અને આત્માની

(૪૦)

અનંતઋદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે, સદાકાળને માટે સુખી થાય છે, સહજનંદપારાવારમાં ઝીલે છે.

આત્મશક્તિનો મહિમા અપરંપાર છે. અકૂલીશ પ્રકારની લગ્નિધ વા પચાશ પ્રકારની લગ્નિધયો પામવી તે સર્વ શક્તિયો આત્માની છે. એક ઇન્દ્રિયથી પંચઇન્દ્રિયોનું કામ કરવું તે પણ એક પ્રકારની આત્મશક્તિ છે, શ્રી ગૌતમસ્વામીએ એક પાત્રમાં પન્નરસેં તાપસોને ક્ષીરાન્ન ભોજન કરાવ્યું તે પણ આત્મશક્તિનો મહિમા છે, આત્મશક્તિથી શું થઇ શકતું નથી ? અલગત્ત સર્વ થઈ શકે છે. એક યોગી મહાત્મા, દુરાશીપ્થી હજ્જરો મનુષ્યનો નાશ કરે છે, અને તેજ યોગીમહાત્મા સારી આશીપ્થી હજ્જરો મનુષ્યનું ભલું કરી શકે છે, આત્મશક્તિયોના અનેક પ્રકારના ભેદ છે, જડ પદાર્થોમાં એવી કોઇ શક્તિ છે નહિ કે જે આત્મશક્તિની તુલના કરી શકે, આત્મશક્તિ આગળે દેવતા પાણી ભરે છે, શ્રી સનતકુમારચક્રવર્તિ રૂપિરાજને તપશ્ચર્યા કરતાં ઘણી આત્મશક્તિયો ઉત્પન્ન થઇ હતી. દેવતા રોગ મટાડવા આવ્યા પણ તેની તેણે જરામાત્ર સ્પૃહા રાખી નહિ. આત્મિકશક્તિનું જેટલું વર્ણન કરીએ તેટલું ઓછું છે, અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય ઉપાધ્યાય અને સાધુ એ પંચ પરમેષ્ઠી પણ આત્મશક્તિ-

(૪૧)

ચોના પ્રતાપથી પૂજાય છે, દેવતાઓ વૈક્રિયલખિધના પ્રતાપથી ક્ષણમાં અનેક પ્રકારનાં શરીરો કરે છે, આત્મશક્તિ-યોની સર્વ પૂર્ણતા સિદ્ધલગવાનોને હોય છે, પેટીમાં અનેક પ્રકારનાં રત્ન ભર્યાં હોય અને તાળું માર્યું હોય અને પેટી ઉપર એમ લખ્યું કે—આ પેટીમાં અમુલ્ય રત્નો ભર્યાં છે. એમ સર્વે વાંચી આનંદ પામ્યા. સર્વ જીવો વિચાર કરે છે કે, અહા ! કેટલુંબધું પેટીમાં ધન છે, પણ જ્યાંસુધી તાળું ઉઘાડ્યું નથી ત્યાં સુધી કોઈ તે ધનને પ્રાપ્ત કરવું નથી, કોઈ વિચક્ષણ ગમે ત્યાંથી તાળું ઉઘાડવાની કુંચી પ્રાપ્ત કરે અને તાળું ઉઘાડે તો તેને ધન મળે છે. તેમ અત્ર પણ સમજવાનું કે, આત્મારૂપ પેટીમાં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, વિર્ય, આદિ અનંતગુણરૂપ રત્ન ભર્યાં છે. અજ્ઞાન-મિથ્યાત્વરૂપ આત્મપેટીને તાળું માર્યું છે, ભેદજ્ઞાનની ગમરૂપ કુંચી જે પ્રાપ્ત કરે છે તે તાળું ઉઘાડી આત્મપેટીમાં ભરેલાં રત્નોને દોષે છે. પશ્ચાત્ તે કર્મમેલ નિવારી સદ્ગુણરત્નોની શુદ્ધિ કરે છે. તેથી તે અનંતસુખનો ભોક્તા બને છે, તે સંબંધી કહ્યું છે કે—

રત્નભરેલી પેટી પારખીરે આત્મા,
તાઠાં ઘોલીને ધન દેખીયું. વૈરાગી.

(૪૨)

આત્મારે મનપ્યારા, લાગીરે તારી પ્રીતઢી. વૈરાગી
યોગીરે યતિજન તને શોધતારે આત્મા—

ગુણો અવિનાશીકેરા ગાયરે. વૈરાગી આત્મા૦

અનંતશક્તિના ભંડાર હે આત્મા તુજ આરાધ્ય પૂજ્ય
છે—આત્મશક્તિનું અપરિમિત બળ ચઉદ્ભુવનમાં પ્રખ્યાત
છે. આત્માની અનંત શક્તિનો ભોક્તા આત્મા છે. શુદ્ધ નિ-
શ્ચયનયથી સર્વ આત્માઓ અનંતશક્તિના ભોક્તા છે, ક-
ર્માચ્છાદનથી સંસારીઆત્માઓ પરતંત્ર છે. જ્યારે કર્મનો
નાશ થાય છે, ત્યારે આત્મા સ્વતંત્ર બને છે. શુદ્ધ સ્વતં-
ત્રતાની પ્રાપ્તિ માટે હે ભવ્યાત્માઓ અનંત શક્તિ ખીલ-
વો, પ્રતિદિન અભ્યાસથી આત્માની શક્તિ ખીલે છે,
જેજે આત્માઓ સદ્ગુણગમ પામીને અભ્યાસ કરે છે. તે તે
આત્માઓ શક્તિયો ખીલવી શકે છે. ખીજના ચંદ્રની પેઠે
આત્માની શક્તિ ક્ષણે ક્ષણે વૃદ્ધિ પામે છે. સંપૂર્ણ કલાથી
વૃદ્ધિ પામીને આત્મા લોકલોકમાં સદાકાળ પ્રકાશ કરશે,
અન્ય દેવતાઓને સાધીને વશ કરવામાં જોટલો પ્રયત્ન
કરેછો, તેટલો પ્રયત્ન આત્મદેવની આરાધનામાં થાય તો
કોઈ બાબતની ખામી રહે નહીં. ચમત્કારનું ધર આત્મા
છે. આત્માની શક્તિયો આગળ કોઈનું કંઈ ચાલતું નથી.

(૪૩)

આત્મશક્તનો પ્રકાશ કરનાર યોગિરાજને દેવતાઓ પણ નમસ્કાર કરે છે. જેજે પુરૂષો ચમત્કાર દેખાડે છે, તે તે પુરૂષો આત્મશક્તિના કોઈ પણ અંશથી ચમત્કાર દેખાડે છે. ચમત્કાર ત્યાં નમસ્કાર. આ નિયમની ખાત્રી આત્મશક્તિપ્રકાશથી થાય છે. આત્મશક્તિની શ્રદ્ધાવાળાને આ પાપતનો અનુભવ થાય છે. આત્મશક્તિ શ્રદ્ધાથી સંયમ-માર્ગમાં ઋટિતિ પ્રવેશ થાય છે. ધ્યાનયોગનિષ્ઠસત્પુરૂષોના સમાગમથી આત્મશક્તિની શ્રદ્ધા વૃદ્ધિ પામે છે, જ્યાં સુધી આત્મશક્તિની પકવ શ્રદ્ધા થઈ નથી અને તેનો પકવ અનુભવ થયો નથી ત્યાંસુધી યોગીન્દ્રપુરૂષોની સંગત છોડવી નહિ, ખરેખર ખાત્રી રાખશો કે સર્વ શક્તિયોતું ગૃહ આત્મા છે.

સર્વ સાધનથી સાધ્ય આત્મસ્વરૂપ કરવાનું છે, ખાર-ભાવના, ચારભાવના, પંચમહાવ્રત આવકનાં ખારવ્રત, જ્ઞાન, દર્શન; ચારિત્ર આદિથી સાધ્ય આત્માજ છે. આત્મજ્ઞાનથી આત્માનું અજ્ઞાન નાશ પામે છે, ભણવું, ગણવું આદિ ક્રિયાથી એ આત્મજ્ઞાન ન થયું તો ભણવાની ક્રિયાનિષ્ફલ છે,—વર વિનાની જ્ઞાન જેમ શોભતી નથી. અને લુણુવિનાનું ભોજન જેમ નકામું છે તેમ આત્મજ્ઞાન વિના ભણુ-તરથી કંઈ સિદ્ધિ થતી નથી. કહું છે કે:—

(૪૪)

પઢના ગુણના સઠહિ જૂઠા, જઠ નહિ આતમ પિછાના,
 ઘરઘિના કયા જાન તમાસા, લુણ ઘણ ભોજનકું ઘાના,
 અલઘ દેઘમેં ઘાસ હમારા, માયાસે હમ હે ન્યારા,
 નિર્મલ જ્યોતિ નિરાકાર હમ, હરદમ હમ ધ્રુઘકા તારા.

આત્મજ્ઞાનથી કંઈ આત્મશક્તિનો પ્રકાશ યતો નથી. આત્મજ્ઞાનથીજ આત્મશક્તિનો પ્રકાશ યાય છે, આત્મજ્ઞાનની તીવ્રદશા છે તેજ ચારિત્ર છે અને તેથી કર્મનો ક્ષય યદ યય છે, કહું છે કે:—

જં અન્નાણી કમ્મં, ઘઘેઈ ઘહુઘાહિ ઘાસ કોડોહિં,
 તં નાણોતિહિગુત્તો, ઘઘેઈ ઁસાસમિત્તેણ ॥ ૧ ॥

આત્મજ્ઞાનથી ધ્યાન યાય છે, આત્મજ્ઞાનથી ધ્યાનની પરંપરામાં અનંતસુખનો અનુભઘ આવે છે, આત્મધ્યાનમાંથી યુકાય તોપણ પાછું આત્મધ્યાન કરવું જોઈએ. આત્મધ્યાનની સંતતિ ઘુટે તોપણ આત્મભાવનાથી પાછી જ્ઞાનીપુષ્પ સાંઘે છે, કહું છે કે:—

શ્લોક.

આત્માનં ઘાઘયજ્ઞાઘિ, ઘાઘિનાઘિર્મહામતિઃ
 ઘુટિતામપિ સંઘત્તે, ઘિશુદ્ધધ્યાનસંતતિમ્ ॥ ૧ ॥

(૪૫)

આત્મજ્ઞાનથી આત્મધ્યાન કરવું જોઈએ. ધ્યાન એ અંતરચારિત્ર છે. ધ્યાનીએ પુનઃ પુનઃ લક્ષ્યમાં આ વાત રાખવાની છે. તે એ છે કે, ક્રોધાદિક પ્રસંગે પણ હૃદયમાં ક્રોધ ધારણ કરવો નહિ. કારણ કે, ક્રોધ કરવાથી પૂર્વ કોડી વર્ષ પર્યંત પામેલું ચારિત્ર નષ્ટ થાય છે.

યતઃ જં અજ્ઞિયં ચરિત્તં દેવસૂણાણ્વિ પુબ્વકોડીષ,
તંપિ કસંચમિત્તો, હારેદ્ નરો મુહુત્તેણ ॥ ૧ ॥

કપાયને જીતી શાંત દાંત આત્માની ઉચ્ચકોટિ પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ. આત્માનું અનંતસુખનું આચ્છાદન કરનાર કપાય પડદો છે, તેને ભેદીને અનંતસુખના ભોગી થવું જોઈએ. સંકલ્પવિકલ્પની પેલી તરફ આત્માનું નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપ છે. સંતપુરુષો નિર્વિકલ્પસ્વરૂપનો અનુભવ કરી અનંતસુખ પ્રાપ્ત કરે છે.

સાતનયથી અને સપ્તભંગીથી આત્માની સવિકલ્પદશાનો અનુભવ થાય છે. આત્માના નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપનો અનુભવ તો શબ્દસૃષ્ટિની પેલીપાર છે. સવિકલ્પદશામાંથી નિર્વિકલ્પદશામાં જવાય છે. સવિકલ્પ દશાના બે ભેદ છે, જ્ઞાનવાળી સવિકલ્પદશા અને ત્યાગ કરવા યોગ્ય ખીજી અજ્ઞાનવાળી સવિકલ્પદશા. જ્ઞાનવાળી સવિકલ્પદશાના પણ ધણા

(૪૬)

ભેદ છે, ગીતાર્થ મુનિરાજ્ઞેના સત્સમાગમથી આ બાબતનું વિશેષ સ્વરૂપ સમજી શકાય છે. નિવકલ્પદશાનો કાળ અલ્પ છે. તેથી આત્મજ્ઞાનવાળી સવિકલ્પદશાનું અપ્રમત્તભાવે સેવન કરવું કે જેથી નિવકલ્પદશામાં પુનઃ પુનઃ સમજૂતા થાય. આત્મજ્ઞાનાર્થે સાતનય અને સમ્પલંગીનું સ્વરૂપ સમજવું જોઈએ. સમ્યક્શ્રુતજ્ઞાનથી સમ્યક્ત્વની સિદ્ધિ થાય છે. આત્મજ્ઞાનથી આત્મચારિત્રમાં પ્રવેશ કરીને અપ્રમત્તદશાનો અનુભવામૃતરસસ્વાદ યોગીયો ચાખે છે. જગત્માંથી અને દેહમાંથી અહં અને મમત્વનો અધ્યાસ છૂટતાં અનંતશાશ્વત સુખનો અનુભવ થાય છે. શાશ્વતસુખના અનુભવથી પૂર્ણશ્રદ્ધા પ્રગટે છે, અને તેથી આત્મા વિના જડ પદાર્થ ઉપર રચિ થતી નથી. અનેક પ્રકારના કર્મના ઉદયે સંકટ પડે તો પણ આત્મજ્ઞાની પૂર્ણશ્રદ્ધાના યોગે શુદ્ધ સ્વરૂપથી ચલાયમાન થતો નથી. તે શાતાવેદનીયના યોગે અનેક પ્રકારની બાહ્યઋદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય તો પણ તેમાં આત્મજ્ઞાની રાચતો માચતો નથી. શાતાના અને અશાતાવેદનીયના ભોગોમાં આત્મજ્ઞાની લેપાતો નથી. આત્મસ્વરૂપમાં આત્મજ્ઞાની લયલીન થઈ રહે છે. ઔદયિકલાવના અનેક સંયોગો વચ્ચે પણ આત્મજ્ઞાની પોતાના સ્વરૂપમાં ઉપયોગવડે રમે

(૪૭)

છે. માટે સાતનય અને સમ્મલંગીથી આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ, આત્મતત્ત્વોપાસક પ્રિય બંધુઓ ! મારા અને તમારા આત્માઓ એક સરખા ધર્મવાળા છે. તમારામાં અને મારામાં કશો ભેદ નથી. તમે અને હું ચૈતન્યધર્મવાળા છીએ. તમારા અને મારા શુદ્ધરૂપમાં કંઈ પણ ભેદ નથી. તમારી અને મારી સમાન જાતિ છે. તમારી અને મારી કર્મઉપાધિથી વિચિત્ર અવસ્થા દેખાય છે. તે કર્મજનિત વિચિત્ર અવસ્થાથી કંઈ મૂળરૂપમાં ભેદ પડતો નથી. આપણા શુદ્ધધર્મને સેવતાં કર્મોપાધિ દૂર થાય છે. તમે જ્ઞાનાદિ અનંત ગુણુવાળા છો, અને હું પણ જ્ઞાનાદિ અનંત ગુણુવાળો છું. તેથી હું આત્માઓ !! તમોને હું પ્રેમથી ભેટું છું. શુદ્ધ પ્રેમથી તમને ભેટતાં સહજનંદની ખુમારી પ્રગટે છે. હું જીવો ! જીવત્વધર્મની અપેક્ષાએ તમારામાં અને મારામાં કંઈ છેટું નથી. હું ભવ્યાત્માઓ ! જેવું માંરૂપ છે તેવુંજ તમારૂંરૂપ છે. જ્યારે શુદ્ધધર્મ તમારો અને મારો એક છે, ત્યારે તમે સર્વ જીવો મારા સત્ય મિત્રો છો. એમાં શું કહેવું. તમારી સાથે મૈત્રીભાવથી વર્તી આત્માની શક્તિયો પ્રગટ કરવાનો ઉપાય તમને બતાવું અને તમારા આત્મોપ્રતિ ભાવદયાથી વા ચૈતન્યભક્તિથી વર્તું એમાં હું કંઈ વિશેષ પ્રયત્ન કરતો

(૪૮)

નથી. મિત્રનો ધર્મ છે કે, તમારા આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ બતાવવું અને તમેને ઉચ્ચ ભાવનાની કોટિમાં પ્રવેશ કરાવવો. જગત્ સહુ મિત્ર મારા છે. મમત્વભાવ વિસાર્યો છે. એ મહાવાક્ય પરમ મૈત્રીભાવનાનું સ્વરૂપ દર્શાવી મને આત્માઓપ્રતિ ઉચ્ચ દૃષ્ટિથી જોવાનું કહે છે, ચોરાશીલાખજીવયોનિમાં પરિભ્રમણ કરતા સર્વજીવો મારા મિત્ર છે એમ જાણતાં હવે મારો કોઈ શત્રુ જણાતોજ નથી. તેમજ મારું આત્મસ્વરૂપ બગાડવાને કોઈ જીવ સમર્થ નથી. અજ્ઞાનાવસ્થામાં જે મેં શત્રુઓ ધાર્યા હતા, તે શત્રુભાવનો નાશ થયો છે. કર્મના યોગે જીવો દુષ્ટ હોય તોપણ શુદ્ધનિશ્ચયથી જોતાં તે જીવો દુષ્ટ નથીજ. તેથી શુદ્ધ દૃષ્ટિથી જોવાનો મેં અભ્યાસ પાડ્યો છે. તેથી જીવો તો કોઈ દુષ્ટ લાગતા નથી. કર્મજ દુષ્ટ છે એમ વિચારતાં માલુમ પડે છે, તો પણ હવે તો એમ લાગે છે કે, કર્મના ઉપર દોષદૃષ્ટિથી જોતાં કંઈ હિત થવાનું નથી. કારણ કે, કર્મનો જેવો સ્વભાવ છે તે પ્રમાણે કર્મ પોતાનો ધર્મ બજાવે છે, તેને દુષ્ટ ધારીને તેના ઉપર ક્રોધ કરવાથી કંઈ તે પોતાનો દુષ્ટ ધર્મ મૂકી દેતાર નથી, જીવ અને અજીવ કર્મ ઉપર દુષ્ટભાવથી જોવામાં કંઈ લાભ લાસતો નથી, માટે મેં હવે શુદ્ધનિ

(૪૯)

શ્રવ્ય નયદષ્ટિથી પુહ્ગલ અને જીવદ્રવ્યનું શુદ્ધસ્વરૂપ જોવાને અભ્યાસ પાડ્યો છે, તેથી દોષદષ્ટિની પ્રવૃત્તિનો પ્રતિદિન નાશ થતો દેખાય છે. અને હવે સર્વજીવો ઉપર શુદ્ધ પ્રેમભાવ સ્પુરે છે, જેવું માઈ શુદ્ધ સ્વરૂપ દેખતાં આનંદ થાય છે, તેવું શુદ્ધસ્વરૂપ સર્વ જીવોનું હોવાથી સર્વ જીવોને દેખતાં આનંદ થાય છે અને તેથી સમભાવમાં પ્રતિદિન વૃદ્ધિ થતી જાય છે, જડવસ્તુ ઉપર પણ સમભાવની દષ્ટિથી જોવાય છે. તેથી આત્માનું આનંદ જીવન પ્રકાશનું માલુમ પડે છે, વળી હે જીવો ! તમારામાં અને મારામાં એક સરખો અનંત ધર્મ હોવાથી તમારી અને મારી ઐક્યતા પ્રત્યક્ષ અનુભવમાં આવે છે, તેથી મારા આત્માથી પેકે તમાઈ પણ સદાકાળ હિત ચિંતવવું જોઈએ. તમારા પ્રતિ મારે શુદ્ધનિશ્ચયની દષ્ટિથી જોવું જોઈએ, હે સર્વ જીવો !! તમે ગમે તે પંથ પાળતા હો; પણ દર્શનમાંથી ગમે તે દર્શનમાં તમારો રાગ હોય તો પણ નિષ્કામમિત્રદષ્ટિથી મારે તમારા આત્માની શુદ્ધોન્નતિ કરવી જોઈએ. તમારૂં મૂળ શુદ્ધ સ્વરૂપ જણાવવું તેજ માઈ કર્તવ્ય છે. ગમે તે વિચારવાળા તમે હોવ તોપણ મારી શુદ્ધ ક્ષમાપના ખરા અંતઃકરણથી જાણીને અને મિત્રભાવથી અતાવેલી તમારી શુદ્ધદશાનો વિચાર

(૫૦)

કરશે, માધ્યસ્થદષ્ટિથી વિચારશે તો મારી ક્ષમાપનામાં રહેલું રહસ્ય તમે સમજી શકશો, અને તમે પણ શુદ્ધક્ષમા પનાના અધિકારી થઈ ઉચ્ચકોટિ ઉપર આવશો, અને તમે પણ મારા ઉપર મૈત્રીલાવના રાખવાને યોગ્ય થશો, અને સર્વ જીવોને પણ મિત્ર ધારશો. તમારો એક જીવમિત્ર નથી. જે જીવ મિત્ર નથી, પણ જગતમાં રહેલા અનંત જીવો તમારા મિત્રો છે. એવી વિશાલદષ્ટિ થતાં વૈરબુદ્ધિનો નાશ થશે, અને તેથી તમારું હૃદય ગંગાના જલની પેઠે નિર્મલ થશે, અંતે તમે સિદ્ધ બુદ્ધ પરમાત્મા થશો. એમ વિશ્વાસબુદ્ધિથી માનશો.

મન વચન અને કાયાના દુષ્ટવ્યાપારોથી હે જીવો !! તમારૂં અહિત કર્યું હોય તે સંબંધી મિથ્યાદુષ્ટિ દહીં છું. સંવરસવિ દેવસિચ્ચ દુચ્ચિંતિચ્ચ દુભાસિચ્ચ દુચ્ચિદ્વીય તરસ મિચ્છામિ દુક્કંડં, મન, વચન અને કાયાથી હે જીવો !! તમારૂં શ્રેયઃ કરવું જોઈએ. અહિંસા પર-
મા ધર્મઃ દયા મોટામાં મોટો ધર્મ છે, આત્મવત્ સર્વ ભૂતેષુ યઃ પશ્યતિ સપશ્યતિ આ નિયમને અનુસરી પોતાના સમાન સર્વ જીવોને દેખવા માટે અભ્યાસી બન્યો છું. અન્ય જીવોની આંતરડી દુઃખવવી ત્યાં દયાનો પાટ પૂર્ણ-

(૫૧)

પણે શી રીતે કહેવાય ? કાષ્ટનું જરા માત્ર જૂઝું ઇચ્છવું નહિ. એવી વીરપ્રભુની વાણી પરમકરુણામૃતનું પાન કરાવે છે. પરજીવોનું અશુભ ચિંતવતાં પ્રથમ અશુભપરિણામ પોતાના હૃદયમાં ઉત્પન્ન થવાથી પોતાનું અશુભ થાય છે, અને તેથી પોતાના આત્માનો ઘાત થાય છે, પરિણામે અંધ, ઉપયોગે ધર્મ અને ક્રિયાએ કર્મ. તેમાં પ્રથમ પરિણામે અંધ એ મહાવાક્યનું મનન કરવું જોઈએ, અશુભ પરિણામ ઉત્પન્ન થવાથી પાપ લાગે છે, અને પાપથી પોતાનો જ આત્મા દુર્ગતિમાં દુઃખ પામે છે. માટે જે લવ્ય પોતાના હૃદયમાં અશુભ પરિણામ ઉત્પન્ન કરતો નથી, તે ખરેખર પોતાની દયા કરે છે અને તેજ ખરેખર ખીજીજીવોની દયા કરે છે, અને તેજ લવ્ય મૈત્રીભાવનાના ખરા રહસ્યને પામે છે, અને તેજ મનુષ્ય ઉચ્ચભાવનાનો પૂર્ણ અધિકારી થાય છે. માટે હું પણ તે નિયમને અનુસરી ત્રસ અને સ્થાવર જીવોની હિંસાથી મન, વચન અને કાયાથી વિરમું છું, અતીતકાલમાં અનંતજીવોની મન વચન અને કાયાથી હિંસા કરી હોય તે સંબંધી મિથ્યાદુષ્ટત દઉં છું, અનેક-લવમાં સર્વ જીવોની સાથે આધેડાં વૈરનો ત્યાગ કરું છું, અનંતલવમાં અજ્ઞાનના યોગે જીવોને પીડા કરી હોય તેને!

(૫૨)

મિચ્છામિ દુઃખં દહં છું, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, અસત્ય, નિંદા, ચોરી, સ્વાર્થસુદ્ધિ વિગેરે દોષોથી હે જીવો ! તમારૂં લેશ પણ અશુભ કર્યું હોય તેને ક્ષમાવું છું, રાગદ્વેષના યોગે અશુદ્ધ પરિણામથી પોતાના આત્માની હિંસા કરી તો તે સંબંધી પોતાના આત્માને ખમાવું છું.

ચોરાશીલાખ જીવ્યોનિમાં પરિભ્રમણ કરીને જીવ, મહા દુઃખ પામ્યો, હવે જન્મ જરા મરણનાં દુઃખ નાશ કરવામાટે મૈત્રીલાવના ધારવી જોઈએ, અષ્ટાદશ પાપસ્થાનકવડે પોતાના આત્માનો તથા પરજીવોનો હું અનંતીવાર વૈરી થયો હોઉ તે સંબંધી મિથ્યાદુષ્કૃત દહં છું. જગતમાં કર્મથી વસેલા સર્વજીવો !!! તમે મારી ક્ષમાપનાથી વૈરનો ત્યાગ કરો, અજ્ઞાનાવસ્થામાં જો કે લેખકના આત્માએ અહિત આચરણ કર્યું તો પણ તેમાં કર્મનો દોષ જાણી ક્ષમા કરો, મને ખમાવશો, હવે હું શુદ્ધ નિશ્ચયનય દૃષ્ટિથી તમારૂં શુદ્ધ સ્વરૂપ જોઉં છું. કોઈપણ જીવનું અહિત કરીશ નહીં-કરાવીશ નહીં, અહિત કરનારની અનુમોદના પણ કરીશ નહીં. જીવોના સમાગમમાં હું આ શરીર સંબંધે આવું છું, અને આવીશ તો પણ નિરવધ-યોગથી પોતાના આત્મામાં રમણતા કરીશ, અને તમારા

(૫૩)

આત્માની પરમાત્માવસ્થામાં નિમિત્તકારણરૂપે બાવીભાવ હશે તો ઉપકારી થાઈશિ, હે જગત્ના શ્રવે !! મેં ઉપદેશ તમને આપ્યો છે. તે કેવળ મૈત્રીભાવનાના પ્રેમથી આપેલો છે, તેમાં મિથ્યાત્વના યોગે તમને અરૂચિ થઈ હોય તો તેની ક્ષમા કરશો, અને તમારા હૃદયમાં રહેલું મિથ્યાત્વ નાશ પામો, અને જો તમારા હૃદયમાં સમક્રિત હોય તો ચારિત્રકોટિમાં પ્રવેશ કરો, એમ ઇચ્છું. જગતમાં અજ્ઞાનના યોગે અનેક ધર્મના પન્થમાં પડેલા શ્રવે !! જો તમે આત્મ-સ્વરૂપપ્રતિદર્શિ દેશો તો તમને અન્યશ્રવે પર દ્વેષ થશે નહીં, અને સર્વ શ્રવેને મિત્ર તરીકે ગણી શકશો, જૈન દર્શનમાં મૈત્રી, પ્રમોદ, માધ્યસ્થ અને કારણ્ય આ ચારભાવના ભાવવાની કહેલી છે. આવી ચાર ભાવનાને ભાવનર જૈનમંદુઓ, પરમાત્મપદના આધકારી થઈ શકે છે, જૈનધર્મનું યથાર્થ સ્વરૂપ જાણનારાઓ માધ્યસ્થભાવ ધારણ કરે છે. પરગુણ પરમાણૂન, પર્વતીકૃત્ય નિત્યં, નિજહૃદિ વિકસન્તઃ સંતિ સન્તઃ કિચન્તઃ પરશ્રવેના પરમાણૂઓ જેવડા ગુણને પણ પર્વત સમાન ગણી પોતાના હૃદયમાં હર્ષ પામનારા કેટલાક સન્તપુરૂષો છે. આ મહાનીતિનું વાક્ય પણ જૈન-ધર્મના જ્ઞાતાઓના હૃદયમાં યથાર્થ પ્રકાશ કરે છે. જૈન

(૫૪)

તત્ત્વની બલિહારી છે કે જેના પ્રતાપથી સર્વ જીવોને પોતાના આત્મ સમાન જાણીને મૈત્રીભાવનામાં હું આરૂઠ થયો. સર્વ ધર્મના ગ્રંથોનો સૂક્ષ્મ શુદ્ધિથી અભ્યાસ કર્યો પણ ચિત્તમાં શ્રદ્ધા પ્રગટી નહીં અને જ્યારે શ્રી વીરપ્રભુનાં કહેલાં તત્ત્વ વાંચ્યાં, અને તેમણે કહેલી સાતનયની તથા સપ્તભંગીની વ્યાખ્યા વાંચી ત્યારે ધર્મની શ્રદ્ધા થઈ. જૈનદર્શનનો અનુભવકાંતનયવાદ જાણતાં હવે કોઈ જીવ ઉપર દ્વેષ પ્રગટતો નથી. કષાયોદય પ્રમાદયોગે થાય છે તો તે પણ શમી જાય છે. ભિન્ન ભિન્ન ધર્મ પંથના લોકોને દેખીને પણ હું તેમના ઉપર અશ્ચિ ભાવ ધારણ કરતો નથી. કારણ કે જે લોકો કુપંથમાં પડેલા છે તેમના ઉપર અશ્ચિ કરવાથી તે કંઈ સુપંથમાં આવતા નથી, પણ તેમના ઉપર પ્રેમદષ્ટિથી ઉપકાર કરવાથી ભવિતવ્યતાયોગે સુપંથમાં આવે છે. જે કે તેઓ મિથ્યાત્વના યોગે કુપંથમાં છે પણ તેઓનું મૂળ સ્વરૂપ તો સિદ્ધના સમાન છે. તેથી તે સિદ્ધ સમાન છે, તેમના પ્રતિ શુદ્ધનિશ્ચયદષ્ટિથી જેતાં તેઓ સિદ્ધ સમાન જણાય છે, તેમના આત્માનું શુદ્ધસ્વરૂપ મારા ઉપયોગમાં જેયપણે પ્રતિભાસે છે તેથી હું કર્મથી શુદ્ધિ અનુહું, અને તેઓને પણ શુદ્ધ દષ્ટિમાહાત્મ્યથી સમાગમમાં આવતાં લાલ પણ થાય છે,

(૫૫)

તેમના ઉપર કરણ્ય રહે છે. માંડે જેવું શુદ્ધ સ્વરૂપ છે તેવું અન્ય જીવોનું પણ શુદ્ધ સ્વરૂપ છે. એમ ભાવના ભાવતાં કાષ્ઠના ઔદયિક ભાવના દોષ ઉપર મારી દૃષ્ટિ પડતી નથી, અને તેથી દોષાકારરૂપે માંડે મન થતું નથી. તે પણ એક સંવરનું સ્વરૂપ મારા અનુભવમાં આવે છે, આવી મૈત્રી ભાવનાને પ્રતિદિન અભ્યાસમાં મૂકવાની મારી દૃઢ પ્રતિજ્ઞા છે. મૈત્રીભાવના મારા આત્માને નિર્મલ કરે છે, તેમ તે સર્વ જીવોને નિર્મલ કરે છે. ગજસુકુમાલ, મૈત્રી ભાવના ભાવીને સદ્ગતિને પામ્યા, મેતાર્થ મુનિરાજ પણ મૈત્રીભાવના ભાવીને સદ્ગતિને પામ્યા. મૈત્રીભાવના ભાવતા એવા અનંતજીવો મુક્તિપદને પામ્યા, પામે છે, અને પામશે. જૈન ધર્મનું પૂર્ણ જ્ઞાન થતાં સર્વ ધર્મમાંથી સાપેક્ષનયજુદ્ધિથી જીવ સારાંશ ખેંચી લે છે, અને જે વિષય અસત્ય હોય તે ઉપર માધ્યસ્થભાવ ધારણ કરે છે. શ્રી કૃષ્ણભગવાન કે જે આવતી ચોવીસીમાં તીર્થંકર થવાના છે, તે કૃષ્ણ ભગવાન શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનો ઉપદેશ સાંભળી જૈનધર્મ પામ્યા હતા. તેઓની ગુણ દૃષ્ટિ થઈ હતી. તેપણ જૈનધર્મના જ્ઞાનના પ્રતાપેજ સમજવું, જિન દર્શન આરાધન કરતાં સઘળાં દર્શનનું આરાધન થાય છે, જૈન ધર્મનું આરાધન કરતાં

(૫૬)

સઘળા ધર્મનું આરાધન થાય છે. કહ્યું છે કે—
**જિનવરમાં સઘલાં દર્શન છે, દર્શને જિનવર
 ભજનારે, સાગરમાં સઘલી તટિની સહિ, તટિનીમાં
 સાગર ભજનારે. ષટ્ ॥**

દુનિયામાં અનેક પંથમાં જે કંઈ સત્યનો અંશ છે. તે જૈન ધર્મના જ્ઞાનથી જાણતાં ધર્મભેદની મારામારીમાંથી જૈનધર્મ દૂર રહે છે, ધર્મના નામે અનેક મનુષ્યોનો નાશ કરીને પોતાનો ધર્મ ફેલાવવો, એમ પાપી પુરુષોની માન્યતા છે, અન્યધર્મવાળાઓમાં આવા ધણા દાખલા મળી આવે છે, પણ જૈનધર્મ તો સત્ય પ્રકાશથી એમ કહે છે કે, અન્યધર્મ ઉપર દ્વેષ ચિતવવો નહિ, અન્યધર્મ પાળનારાઓને મારવા નહિ, મનથી પણ અન્યધર્મવાળાઓનું ભૂંડું ચિતવવું નહીં, તન, મન, ધનથી તેમને સહાય આપવી અને તેમના આત્માને યોગિ બીજની પ્રાપ્તિ કરાવવી જ્ઞે-
 ધર્યે. અન્યજીવો ઉપર આવી મૈત્રીભાવનાથી ઉપકાર કરતાં અવળી દૃષ્ટિથી તેમને અપ્રીતિ થઇ હોય તો તે પણ ખમાવું છું, આજ વિ. સંવત ૧૯૬૪ ની સાલનું માણસાનગરમાં સંઘ. સમક્ષ સાંવત્સરિકપ્રતિક્રમણ કરતાં સર્વ જીવોની સાથે આ પ્રમાણે ક્ષમાપના કરું છું, અને સર્વ જીવો પણ મૈત્રીભાવમાં

(૫૭)

જોડાઈને ક્ષમાપના કરશો. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા
 રૂપ ચતુર્વિધ સંઘને ખમાવું છું, અનેક ગચ્છના ભિન્નભિન્ન
 સાધુઓ તથા સાધ્વીઓ વિગેરેને પણ જે કંઈ મારા વિચાર
 આપણથી અને આચારથી અપ્રીતિ, દ્વેષ, પરિતાપ, ઉપદ્રવ
 થયો હોય તે સંબંધી ખમાવું છું.” અને તમે પણ ખમશો.
 હે સદ્ગુરુ મહારાજ ! આપના પ્રતિ પણ મારા શિષ્યધર્મ
 પ્રમાણે ખરાખર ન વર્ત્યો હોઉં તથા અપ્રીતિ ઉપજવી હોય
 —આશાતના કરી હોય તે ખમાવું છું. આપ પણ ખમશો.
 હે શિષ્યો ! તમને પણ હું ખમાવું છું, તમને બાણાવતાં—
 ગણાવતાં, ઉપદેશ દેતાં, શિક્ષા કરતાં કંઈ અપ્રીતિ, દ્વેષ
 ઉપજાવ્યો હોય તો તે ખમાવું છું, વ્યવહારથી તમે
 શિષ્યપણે છો, પણ વસ્તુતઃ જોતાં તમે મારા આત્મા
 સદૃશ છો, મારાથી તમારા હૃદયમાં નીચલાવના ઉત્ત્ર
 થઈ હોય તે સંબંધી ખમાવું છું, નયસાપેક્ષબુદ્ધિથી તમને
 ઉપદેશ આપતાં તમારી તથા પ્રકારની બુદ્ધિના અભાવે
 ઉલટો અર્થ કર્યો હોય, અને ઉલટાં આચરણ આચર્યો હો-
 ય તો તે સંબંધીને દોષ મારા ઉપર ચઢાવશો નહીં.
 તમારા આત્માની પરમાત્મસ્થિતિ થવાને માટે ઉપદેશ
 દેતાં અપ્રીતિ—ઉપદ્રવ થયો હોય તેની ક્ષમાપના કરું

(૫૮)

છું. હે શિષ્યો ! તમોને મારાથી જનતા પ્રયત્ને ઉચ્ચભાવનાના અધિકારી ન જનાવ્યા હોય તેની ક્ષમા કરશો. હે શિષ્યો ! તમારું યથાયોગ્ય કલ્યાણ કરવામાં મેં યથાર્થ ઉપદેશ ન દીધો હોય તે તમને ક્ષમા ઈચ્છું છું. હે શિષ્યો ! તમારાપ્રતિ નિષ્કામ-ઉપકારબુદ્ધિથી ન વર્તાયું તો તે સંબંધી મિચ્છામિદુક્કં દઉ છું. હે શ્રાવકો !! હે શ્રાવિકાઓ ! મન-વચન-કાયાથી તમને અપ્રીતિ ઉપજાવી હોય આશાતના કરી હોય, તે ખમાવું છું. અને તમે પણ ખમશો. શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓપ્રતિ સમ્યગચરણના અભાવે જિનાજા વિરૂદ્ધવર્તન થયું હોય તો તે સંબંધી ખમાવું છું અને તે પણ ખમો. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવથી મારા આત્માને ધર્મ ધ્યાનાદિકથી ન ભાવ્યો હોય તે સંબંધી પશ્ચાત્તાપ કરું છું. જે અન્ય જીવોને ખમાવતો નથી, તેને આરાધના નથી. હે જીવ ! કોઈને શત્રુ ધારીશ નહીં. તારું ભૂંડું કરવા કોઈ પણ સમર્થ નથી. સર્વજીવો મિત્ર છે. ક્રોધ, માન, માયા, લોભનો ત્યાગ કરીને સર્વજીવોને ખમાવ!! હૃદયમાં લઘુતા ધારણ કરી ઉચ્ચભાવમાં પ્રવેશ કર !! કુંભારના ઘરની પાસે ઉતરનાર સાધુના મિચ્છામિદુક્કંની પેઠે વર્તન ન કર !! તારું ભલું કરવું તારા હાથમાં છે, અનંતભવપરંપરાને તું તોડી નાખજે.

(૫૯)

તું શુદ્ધ ભાવનાથી ક્ષમાપના કરીશ તો લવિષ્યકાલમાં વૈર ઝેરનો મૂળમાંથી નાશ કરી શકીશ. આત્માની મૈત્રીભાવનામાં હું પ્રવેશ કરું છું, રાજાઓ, ઠાકોરો, બ્રાહ્મણો, મુસલમાન, ખ્રીસ્તી, જૈન વિગેરેજીવોનું મન, વચન, અને કાયયોગે અશુભ થયું હોય તો તે સંબંધી ખમાવું છું અને તેઓ પણ ખમો. ચાલતાં, ખાતાં, પીતાં, ઉઠતાં બેસતાં, સુતાં, મન, વચન, કાયાથી મેં ચોરાશીલાખ જીવ્યોનિની વિરાધના કરી ઉપદ્રવ કર્યો હોય, પ્રાણનો નાશ કર્યો, તો તે સંબંધી મન વચન અને કાયાથી ખમાવું છું અને તેઓ પણ ખમો. અનંતલવ સંબંધી ક્ષમાપના કરું છું. તેમજ આ વર્ષની ક્ષમાપના પણ સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણ કરીને કરું છું, સાંવત્સરિક, ચાતુર્માસિક, પાક્ષિક, દૈનિક ક્ષમાપના કરીને ઘણા જીવો મુક્તિ પામ્યા, પામે છે; અને પામશે. અંતર્મુહર્તની ક્ષમાપના પણ દ્રવ્યભાવથી કરતાં સકલ કર્મનો ક્ષય કરે છે. હે મારા મિત્રસમાન જીવો ! તમો પણ આવી ક્ષમાપના કરી નિર્મલ થાઓ, મિત્રભાવથી ઉપદેશરૂપે તમને ક્ષમાપના સંબંધી જે કંઈ પ્રસંગોપાત્ત કહ્યું હોય તે લક્ષ્યમાં લેશો, અને ક્ષમાપનાની ક્રિયાને અંગીકાર કરશો. ક્ષમાપનાથી આત્મા પરમાત્મા થાય છે. સર્વ મંગલનું ગૃહ ક્ષમા-

(६०)

पना छे, आत्मज्ञानथी क्षमापना सर्वशुभो करो, सर्वशुभो
भंगव भालना स्वामी अनो, आ प्रभाणे क्षमापना करी
योवीस तीर्थकरने पांडु छुं.

गाथा.

एषमहंआलोह्य, निंदिय गरहियदुगंच्छिअं सम्मं
तिविहेण पडिकंतो, वंदामि जिणे चउव्वीसं ॥१॥
शिवमस्तु सर्वं जगतः परहितनिरता भवंतु भूतगणाः ॥
दोषाः प्रयांतु नाशं, सर्वत्रसुखिनो भवंतु लोकाः ॥२॥
इयं क्षमापना शुद्धा, सांवत्सरिका कृता मया
धर्मकल्याणकृत् सत्या, बुद्धव्यब्धिमुनिना शुभा ॥ ३ ॥
भाद्रशुक्लचतुर्थ्यां हि, जिनाज्ञापालनोत्सुकः
क्षमापयति योजीवान्, प्राप्नोति सः परंपदम् ॥४॥
अवलम्ब्यैव माध्यस्थ्यं, वाचको लभते सुखम्
माणसार्यां चतुर्मासीं, कृत्वैयं रचना कृता ॥ ५ ॥

ॐ अहं शान्तिः ३

वि० सं० १९६४ }
भाद्रपद शुक्लपंचमी. }

ले. मुद्रिसागर.
मु. भाणसा.

૬૧

ક્ષમાપના.

આપસ્વભાવમારે અખઘૂત સદા મગનમેં રહેના. એ રાગ.
 સઘળા જીવને રે, આજ ખમાવું સાચા ભાવે,
 ક્રોધ માન માયા ને લોભે, જીવો હણ્યા હણ્યા;
 સંતાપ્યા પરિતાપ્યા જેમેં, આજ સર્વે ખમાવ્યા. સઘળાં ૧
 અજ્ઞાને કામે જીવોનું,—ખૂરું કીધું ભાવે;
 લાખચોરાશી યોનિ ભમતાં, ખમાવું સમતાદાવે. સઘળાં ૨
 દ્રોષે મનમાં અન્ય જીવોના,—ઘાતક કર્યાં વિચારો;
 દ્રોષ વિચારોને ગર્હું છું, ત્યાગું હિંસાચારો; સઘળાં ૩
 એકેન્દ્રિય આદિથી માંડી, પંચેન્દ્રી સહુ જીવો;
 કરી કરાવી હિંસા નિંદુ, ગર્હું પામી દીવો. સઘળાં ૪
 હિંસા જૂઠું ચોરી જ્વરી, કુકર્મ નિંદુ જાણી;
 પરિગ્રહયોગે હિંસા કીધી, ખમાવું ધર્મને આણી. સઘળાં ૫
 યુદ્ધાદિકહિંસક કાર્યોથી, માર્યાં જીવ ખમાવું;
 ધર્મભેદના દ્રોષે માર્યાં, પશ્ચાત્તાપે ભાવું. સઘળાં ૬
 ગૃહાવાસમાં સર્વારંભે, મારેલાને ખમાવું;
 ત્યાગાવસ્થામાં પરમાદે, સંતાપ્યાને સમાવું. સઘળાં ૭
 મિથ્યાવિરતિકષાયયોગનાં,—નિંદુ ગર્હું પાપો;

૬૨

આત્મવક્ર્મોં નિંદુ ગર્હુ, માશી જીવો આપો. સઘળાં ૮
 લગાઈ ટંટા દ્વેષને નિંદા, -કરી જીવ સંતાપ્યા;
 રાગદ્વેષે કામે મુંઝી, જીવો જે જે કાપ્યા. સઘળાં ૯
 પશુપંખી જલચર સંતાપ્યાં, કૂડાં દીધાં આજો;
 હાંસી ચાહીચૂગલી કીધી, દીધી દ્વેષે ગાજો. સઘળાં ૧૦
 દુનિયાના ન્યાયે અન્યાયે, હિંસ્યા જેજે પ્રાણી;
 અધર્મમાંહિ ધર્મને માની, અશુદ્ધપરિણતિ આણી. સં ૧૧
 અધર્મ કીધા સઘળા નિંદુ, કીધા દુષ્ટ વિચારો;
 મર્ખ્યાંથી પાપો જે કીધાં, નિંદુ પાપાચારો. સઘળાં ૧૨
 અનંતભવનાં પાપો નિંદુ, વૈરની વૃત્તિ ત્યાગું;
 રાગકામની વૃત્તિ ત્યાગું, સર્વને પાયે લાગું. સઘળાં ૧૩
 નિમિત્ત થૈને અન્યજીવોને, -કર્મોં જે ગંધાવ્યાં;
 મનવાણી કાયાથી કંઈપણ, મનગંને દુહાવ્યાં. સઘળાં ૧૪
 મૈથુન આદિકર્મ જે કીધાં, ખેતી આદિ કર્મોં;
 તેથી જીવો જેહ વિણાસ્યા, ઉપદેશ્યા જે ભર્મોં. સઘળાં ૧૫
 શરણે આવ્યા જીવો માર્યાં, સાધુ હણ્યા હણાવ્યા;
 દેવશુરુને ધર્મની નિંદા, કીધી જીવ સતાવ્યા. સઘળાં ૧૬
 જીવોને શત્રુઓ માની, તેઓને જ મરાવ્યા;
 માર્યાંને વળી અનુમોઘા જે, આજે તેહ ખમાવ્યા. સં ૧૭

૬૩

આજ્ઞલગી કોઈ જીવો ઉપર, રહી વૈરે દુર્લુહિ;
 નિંદુ ગર્હુ સધજું ભાવે, કંઈ આતમની શુદ્ધિ. સધજાં ૧૮
 દેવાને દેવીઓ નિંદાં, નિંદુ, ગર્હુ દોષો;
 ગુરુ ઉપર પ્રગટેલા નિંદુ, ગર્હુ સધજા રોષો. સધજાં ૧૯
 જૂઠી સાક્ષી પૂરી નિંદુ, ધરં ન મનઆસક્તિ;
 દેવ ગુરુને ધર્મ સંતની, કરી જે જે કમખપ્તી. સધજાં ૨૦
 મિત્ર ગુરુ સ્ત્રીદ્રોહ કર્યાં જે, ગુણ ઉપર અપકારો;
 ધર્મશાસ્ત્રને જૂઠાં માન્યાં, નિંદુ મિથ્યાચારો. સધજાં ૨૧
 અરસપરસ સહુ જીવ લગાવ્યા, ધર્મે હિંસા કીધી;
 પરાધક્ષદિ ઓળવી લીધી, હિંસકરીતિ લીધી. સધજાં ૨૨
 વીતરાગ મુનિવરને સંધની, -સાક્ષીએ જ ખમાવું;
 સર્વજીવો છે આતમસરખા, નિશ્ચય મનમાં લાવું. સધજાં ૨૩
 અન્યજીવોના ખહુ અપરાધો, કીધા જે આ ભવમાં;
 યાદી લાવી ધણું ખમાવું, રહું નહિ ભવદયમાં. સધજાં ૨૪
 અન્યજીવોના દોષો દેખી, જગમાં હલકા પાડયા;
 આજો દીધાં અનુમાનેને, શુભ પરિણામ નસાડયા. સં ૨૫
 વૈરતણો પ્રતિબદ્ધો લેવા, કીધા કાવાદાવા,
 અન્યોની અપકીર્તિ કરવા, કીધા જે મન ભાવા. સં ૨૬
 નાતજાત ને દેશકોમમાં, સંધરાજ્યમાં કીધાં;

૬૪

નારદ જેવાં કામો જે જે, તે તે ખમાવી લીધાં. સં ૨૭
 સાધુસાધુને જ લડાવ્યા, ધર્મીઓને અડાવ્યા;
 સરલજનોને બહુ સપડાવ્યા; ક્રોધે ખૂબ ચડાવ્યા. સં ૨૮
 રહસ્ય છિદ્રો મર્મ પ્રકારયાં, વિશ્વાસીને વિણાસ્યા;
 અન્યજીવો દુઃખી બહુ થાવે, એવા માર્ગ પ્રકારયા. સં ૨૯
 મનવાણીકાયાથી દુષ્કૃત, કીધાં જે જે કરાવ્યાં;
 અનુમોઘાં તે નિંદુ ગર્હુ, યાદ જે આવ્યાં નાવ્યાં. સં ૩૦
 પૃથ્વી પાણી વાયુ અગ્નિ, વનસ્પતિ ત્રસ પાણી;
 લવોલવ આ લવ સર્વે ખમાવું, પશ્ચાત્તાપને આણી. સં ૩૧
 હિંસાના ઉપદેશો આપ્યા, અને અપાવ્યા સંરયા;
 લખ્યા લખાવ્યા હિંસક ગ્રન્થો, કરી ખમાવું હિંસા. સં ૩૨
 રાત્રી ભોજન કર્માદાનને, ભોજન પાણી યોગે;
 ભોગ અને ઉપભોગે જીવો, હણિયા યંત્રપ્રયોગે. સં ૩૩
 સ્વાર્થદંડને અનર્થદંડે, હણિયા જીવ હણાવ્યા;
 ખમુ ખમાવું મિત્રભાવથી, સંકટમાં સપડાવ્યા. સં ૩૪
 શિષ્યો લકતો ગુરખંધુઓ, દુષ્ટજનોને ખમાવું;
 રાગને રાષ કંઈ નહિ કાથી, વીરપ્રભુ દિલ ધ્યાવું. સં ૩૫
 સંઘ ચતુર્વિધ વર્ણ ચતુર્વિધ, સર્વ જાતના ત્યાગી;
 ખમું ખમાવું હસ્ત જોડીને, દેજો સર્વે મારી. સં ૩૬

૬૫

પરમેશ્વર!! દે મુજને માણી, રહું નહિં અપરાધી;
 ખનું સદા હું નિરપરાધી, કહું ન આધિ ઉપાધિ. સં ૩૭
 પ્રભુમહાવીર વચનામૃતથી, જાગી ઉઠ્યો જાણી;
 ક્ષમાપના છત્રીશી રચી શુભ, નિજ આત્માર્થ પ્રમાણી. સં ૩૮
 સર્વે જીવો ખમું ખમાવું, વૈર ન કાર્ષથી રહિયું;
 સર્વે જીવો મિત્ર સરીખા, ક્ષમાપના દિલ વહિયું. સં ૩૯
 મેસાણામાં કરી ચતુર્માસ, ક્ષમાપના શુભ કીધી;
 ક્ષમાપના જે કરશે જીવો, તેની થાશે સિદ્ધિ. સં ૪૦
 વૈર વિરોધ રહિત જગ થાઓ, શાંતિ મંગલ વરશે;
 પુદ્ધિસાગર આનંદ પામી, સિદ્ધજુદ્ધ થૈ ઠરશે. સં ૪૧
 ભજનસં૦ ભા. ૧૦ પૃ. ૧૦૩.

કોને ક્ષમાપના.

કવ્વાલિ.

હૃદય લહારું અને મહારું, સદા ના ઐક્યમાં ઝીલે;
 નથી આંટી નથી ઘાંટી, ખમાવાનું અરે કોને. ૧
 પરસ્પર શુદ્ધ પ્રીતિની,—ખરી લાગી રહી લગની;
 સદાની મૈનમાં માણી, રહી ત્યાં ખામવાનું શું? ૨
 રહું જ્યાં ઐક્ય અન્તરૂથી, નથી ત્યાં ખાણના બેદો;

૬૬

- સ્વયં ભેદો ટળી જાવે, સદા અધ્યાત્મની જ્યોતે. ૩
- ખરા અધ્યાત્મજ્ઞાને જ્યાં, થતી બહુશુદ્ધિ, પ્રીતિની;
- અહો એ પ્રેમના પ્યાલો, પીધો ત્યાં ખામવાનું શું? ૪
- નથી દરકાર કાયાની, નથી દરકાર જીવ્યાની;
- પ્રભુરૂપ જ જગત આ જ્યાં, દુભવવાનું નથી ત્યાં તો. ૫
- પ્રભુ દરબાર દુનિયામાં, પ્રભુમય જ્યાં જણાતું સૌ;
- રહી જ્યાં ભાવના એવી, ઉઠે ત્યાં તાર માશીના. ૬
- હૃદયના વાઘ યત્રે એ, ઉઠે છે માશીના તારો;
- પરાના તારની ખૂબી, પ્રભુના યોગીઓ જાણે. ૭
- પીધો જેણે પ્રભુ પ્યાલો, મર્યો તે જીવતાં જીવે;
- પીવંતાં પ્રેમનો પ્યાલો, પુનર્જન્મો પુનર્જન્મો. ૮
- અરે એ મૃત્યુ છે જીવું, અરે એ જીવવું જીવું;
- થતું અધ્યાત્મજ્ઞાને જ્યાં, જીવંતાં શુદ્ધ પ્રેમે તો. ૯
- અહો એ જ્ઞાનને પ્રેમે, પ્રભુની જ્યોત દેખાતી;
- ખરી એ ભક્તના ભાગ્યે, લખાઈ છે પ્રભુ જ્યોતિ. ૧૦
- અરે એ તત્ત્વ સમજીને, ખરું ધર સાધ્ય શુભ ભાવે;
- બુદ્ધચબ્ધિ સન્તના ઓલો, સદા આનન્દ રસ મેવા. ૧૧
- સં. ૧૯૬૯ ભાદ્રપદ સુદિ ૮. બજ૦ સં. ૮. પૃ. ૧૯૯.

૬૭

ક્ષમાપના.

હરિગીત છંદ ચાલ.

- ખમું ખમાવું સર્વને હું, વૈર સઘળાં પરિહરી;
જગત જીવો મિત્ર મહારા, ભાવના મનમાં ધરી;
અજ્ઞાનને વળી દ્વેષથી કોઈ જીવને માર્યા અરે,
ખમું ખમાવું જીવ રાશિ સામ્યભાવે જગ ખરે. ૧
- ક્રોધના આવેશમાંહિ નિંદા વચનો જે કહ્યાં,
ક્રોધના આવેશમાંહિ ચિત્ત પરનાં જે દહ્યાં;
ક્રોધના આવેશમાંહિ જે કર્યું તે નહિ ખરું,
ખમું ખમાવું જીવરાશિ સામ્યતા મનમાં ધરું. ૨
- ચતુરશિતિ લક્ષ્યોનિ જીવ મહારા મિત્ર છે,
સિદ્ધોસમા સત્તાથકી તે જ્ઞાનભાવ વિચિત્ર છે;
દ્વેષી નહિ કોઈ જગતમાં મમ દ્વૈષવૃત્તિ નહિ ખરી,
ખમું ખમાવું જીવરાશિ મિત્રતા મનમાં ધરી. ૩
- સુખ દુઃખ જે મન સાંપડે તે પુણ્ય પાપે અનુભવ્યું,
જગત જીવો નિમિત્ત માત્ર જ અનુભવીને અનુભવ્યું;
અશુભ કર્તા કો નહિ મુજ વૈરી નહિ કો જાણિયું,
ખમું ખમાવું જીવરાશિ જ્ઞાન નિર્મલ આણિયું. ૪
- ત્રિયોગથી અપરાધ કીધા જગત જીવોના પ્રતિ,

૬૮

માફ માગું તેની આજે ચિત્ત લાવી શુભમતિ;
 દેખ લખીને છાપિયાને જીવ બહુ મેં દુહવ્યા,
 ખમું ખમાવું સર્વને હું મિત્ર જીવે અનુભવ્યા. ૫
 સકળ સંઘને બહુ ખમાવું, વૈરભાવ વિસારજ્ઞે,
 ભવ્ય આરાધક ખમે તે તત્ત્વ મનમાં ધારજ્ઞે;
 મહાવીર પ્રભુનીવચનશૈલીપિયુષ દિલમાં ધારશો,
 ક્ષમાપના શુભજીવિસાગર વાંચી ધર્મ વધારશો. ૬
 ભજનસંગ ૪ પૃ. ૧૬૬.

ખમાવ્યું તે ખરું માનું.
 ક્વાલિ.

ખમાવ્યાનું ઘણું કહેતા, ખમાવે છે પ્રવાહે બહુ:
 ખમે જે વૈર ટાળીને, ખમાવ્યું તે ખરું માનું. ૧
 શમ્યા ન્યાં ક્લેશના ભડકા, અમૈત્રીભાવ ટળવાથી;
 રહી નહિ ચિત્તમાં ધખ્યાં, ખમાવ્યું તે ખરું માનું. ૨
 ખુરું કરવા નથી વૃત્તિ, નથી વાણીચકી ખૂરું;
 થતું ના કાયથી ખૂરું, ખમાવ્યું તે ખરું માનું. ૩
 ખમ્યા પશ્ચાત્ રહે શાન્તિ, થતી ના દ્વેષની વૃત્તિ;
 ખમાવ્યા બાદ ન્યાં મૈત્રી, ખમાવ્યું તે ખરું માનું. ૪

૬૯

- નથી કેા પીડવામાટે, જરા ના પીડવા સત્તા;
 પરસ્પર પ્રેમની વૃત્તિ, ખમાવ્યું તે ખરૂં માનું. ૫
- નિન્નત્મા પેઠ સહુ જીવો, સુખે સુખી રહી વૃત્તિ;
 અહિંસાભાવ પ્રગટયાથી, ખમાવ્યું તે ખરૂં માનું. ૬
- થયા જે માનવો સાથે, અસૂયા દ્વેષને કલેશો:
 ખમાવે ત્યાં ખરા ભાવે, ખમાવ્યું તે ખરૂં માનું. ૭
- ભલે હોય રાંક વા રાગ, અહંતાવણુ ખમાવ્યાથી;
 હૃદયની શુદ્ધતા થાતાં, ખમાવ્યું તે ખરૂં માનું. ૮
- ક્ષમા છે મુક્તિનું લ્હાણું, ક્ષમા છે વીરની શોભા;
 ખુદ્ધચબ્ધિ ધર્મ ક્ષાન્તિથી, ખમાવ્યું તે ખરૂં માનું. ૯
- વિ. સંવત્ ૧૯૭૦ ના ભાદરવા સુદિ ૧૪ ગુરુવાર.

ભજનપદ ૮. પૃ ૪૦૭

ક્ષમાપના.

મંદાકાંતા!

- મીઠાં મીઠાં હૃદય ઝરણાં, ખામણાં નીર જેવાં;
 ધૂવે સર્વે હૃદયમળને, દિવ્ય દૃષ્ટિ ખિલાવે,
 વાળે માર્ગે સહજ શિવના, દુઃખના ઝોાધ ટાળે;
 ઉંચા ઉંચા સકલ ગુણની, ઉચ્ચતા શીઘ્ર આપે. ૧

૭૦

સાધે મૈત્રી નયન મનની, તુચ્છતા ટાળનારાં;
 વહાલાં સારાં પ્રતિદિન વસો, દીલના આંગણામાં,
 સંદેશો એ પરમ સુખનો, મુક્તિનું આરાણું એ;
 ખામું જીવો સકલ જગના, સર્વ જીવો ખમાવો. ૨
 સિંચે સર્વે હૃદય ગુણને, મેઘની વૃષ્ટિ જેવાં;
 સાચી એ છે સહજ વિભુને, દેખવાનીજ દષ્ટિ,
 આવો પ્યારાં હૃદય વસશો, શાન્તિને આપનારાં;
 યુદ્ધયગ્ધિ હા પ્રતિદિન થશો, ખામણું એ મજાનાં. ૩

ૐ શાન્તિ: ૩

ભજનસંભા. ૭. પૃ. ૧૦૫.

ક્ષમાપના.

ઢાળ રાગ.

છાંટું ઝટ મમતા માયા રે, અન્તરમાં જગી;
 નથી મહારી આ કાયા રે. અન્તરમાં જગી.
 વૈર વિરોધ ખમાવું, સમતાને મનમાં લાવું;
 આતમ એકીલો પ્યાવું રે. અન્તરમાં ૧
 કુંડુંબ કપીલો ન્યારો, તે થાય કદીય ન મ્હારો;
 હવે કહું આતમ ઉદ્ધારો રે. અન્તરમાં ૨

૭૧

- દીકરી દીકરા ડાહ્યા, પાણીના પડછાયા;
એક આતમ સત્ય જણાયા રે. અન્તરમાં ૩
- ચેલી ચેલા ચાવા, મહારા એ ખોટા દાવા.
હવે પ્રભુને પ્રેમથી ગાવા રે. અન્તરમાં ૪
- હિંસા જૂઠને ત્યાગ્ય, એક આતમભાવે જાગ્ય,
એવું હું જાને માગ્યું રે. અન્તરમાં ૫
- જીવો સર્વ ખમાવું ઇચ્છાઓ સર્વ હઠાવું.
તૂણ્યામાં નહીં તણાવું રે. અન્તરમાં ૬
- નથી મહારૂં કે તહારૂં. આ માયાનું અંધારૂં.
દેખું આતમ ઉજાગારૂં રે. અન્તરમાં ૭
- અદીન મનથી ભાવું, અદીન મનથી ધ્યાવું.
આશ્રવને વોસિરાવું રે. અન્તરમાં ૮
- અજરામર આનંદ દરિયો, અનંતા ગુણથી ભરિયો.
ચેત્યો તે શિવસુખ વરિયો રે, અન્તરમાં ૯
- બુદ્ધિસાગર સુખકારી, ચિરંજીવો જયકારી.
સન્તોની બલિહારી રે. અન્તરમાં ૧૦

ૐ અર્હ શાન્તિ: ૩ સુરત.

ભજન સં. ભા. ૫ પૃષ્ઠ ૭૩.

૯૨

સાંવત્સરિક ક્ષમાપના.

- બળે છે બહુ જીગર માઈ, થતું ચરચર હૃદય કપી;
કર્યો ગુન્હો અરે તહારો, ક્ષમા લાવી ખમી લેજો. ૧
- જીગરથી હું ચહું મારી, અહાહા ! દીલ પરતાઈ;
ધણો પરતાઈ છું દિલમાં, ક્ષમા લાવી ખમી લેજો. ૨
- પ્રમાદે પ્રાણની હાનિ, બને તેથી પ્રમાદીને;
પ્રભો તું માફ દે મુજને, ક્ષમા લાવી લાવી ખમી લેજો. ૩
- નથી આશયથકી ભૂંડું, કર્યું મેં ચિત્તમાં લાવી;
જરાના વૈરને લાવી, ક્ષમા લાવી ખમી લેજો. ૪
- તને શાંતિ મળ્નની હો, અહો તવ પંથમાં વહેતાં;
દઉં છું એ ભલી આશી, ક્ષમા લાવી ખમી લેજો. ૫
- અરે તવ પ્રાણને હાનિ, નથી ઇચ્છા જરા કરવા;
તથાપિ જે બન્યું તેને, ક્ષમા લાવી ખમી લેજો. ૬
- તુંને શાંતિ સદા હોજો, અમારા ધર્મના ભોગે;
ચિરાતું બહુ હૃદય ખોલે, ક્ષમા લાવી ખમી લેજો. ૭
- મજો શાંતિ ભવોભવમાં, ભલું તહાઈ થજો મુજથી;
બુદ્ધચન્દિ બહુ કૃપા લાવી, ક્ષમા લાવી ખમી લેજો. ૮

વિજાપુર. સં. ૧૯૭૨ ના ભાદ્રપદ સુદિ.

ભજન પદ સંગ્રહ ભાગ ૮ પૃષ્ઠ ૮૦

૭૩

માફી (મિચ્છામિ દુક્કડમ્)

કવ્વાલિ.

- ખરા જ્યાં માફીના શબ્દો, નથી ત્યાં વૈર અન્તરમાં;
હૃદયને વૈર ના કંખે, ખરી એ માફીને ચાહુ. ૧
- કહો મિચ્છામિદુક્કડ એ, બનીતે શકની પેઠે;
નથી ત્યાં માફ, પાપોની, હૃદયની માફી છે જુદી. ૨
- ખરી એ માફીની સાક્ષી, હૃદય આપે બની કુમળું,
વહાવી અશ્રુની ધારા, અરે જે આંખ આપે છે. ૩
- ખરા જ્યાં માફીના શબ્દો, ઉઠે છે ત્યાં પ્રભુનું તખ્ત;
ખરી માફી એ નહિ હાનિ, છુપાવ્યાથી છુપે ના તે. ૪
- અરે જે ચિત્તમાં ખુંચે, લહી ના તેહની માફી;
રહી જ્યાં વૈરની યાદી, નથી ત્યાં માફીની વાતો. ૫
- કયો સંતાપ જેઓનો, ખરેખર માફી તેઓની;
નથી માફી ખરી યાવત, નથી તાવત હૃદય શુદ્ધિ. ૬
- અરે જે માફી માગે છે, નથી તેને દીધી માફી;
પ્રભુની માફી તું માગે, નથી માફી વિના માફી. ૭
- જીવોને માફી આપ્યા વણ, પ્રભુની માફી નહિ મળશે;
પ્રથમ તું માફી દે સૌને, પ્રભુની માફી મળવાની. ૮
- પ્રભુ સમ દીલ થાવાથી, જીવોની માફીઓ મળશે;

૭૪

- જીવોને આપતાં માશી, પ્રભુ દિલમાં પ્રગટ થાતા. ૬
 અહો એ દિવ્ય માશીમાં, દયાના મેઘ પ્રગટે છે.
 ધૂકે ગર્જના લક્ષિત, મયૂરો પ્રેમના ટહુકે, ૧૦
 લલી એ માશીની સેવા, અમારા દિલમાં હોશો.
 બુધ્ધ્યગિધ આત્મવત્ દુનિયા, થઈ ત્યાં માશી એ પૂરી. ૧૧
 ભજન પદ સંગ્રહ ભાગ ૮ પૃષ્ઠ ૮૧

—◆◆◆—
સ્વમું છું ને ખમાવું છું.

કવ્યાલિ.

- જગતના સર્વ જીવોને, અમારા આત્મવત્ માની;
 પરસ્પર જે થયા દોષો, ખમું છું ને ખમાવું છું. ૧
 અનાદિ કાલથી જગમાં, રહી સર્વે જીવો સાથે,
 કરી સંતાપના આદિ, ખમું છું ને ખમાવું છું. ૨
 જીવોની સાથ આચારે, જીવોની સાથ વિચારે;
 ધર્મો જે વૈરને કલેશો, ખમું છું ને ખમાવું છું. ૩
 જીવોના સર્વ ભેદોને, ત્રિયોગે રાગને દ્વેષે;
 હણ્યા હણાવીયા ધ્વંસ્યા, ખમું છું ને ખમાવું છું. ૪
 અતીત કાલે કર્યા ગુન્હા, —તણી માશી દઈ પ્રેમે;
 કરી ઉદારતા મનની, ખમું છું ને ખમાવું છું. ૫

૭૫

વિચારે યાદ ને આવે, વિચારે યાદ ના આવે;	
જરા ના ચિત્તમાં રાખી, ખમું છું ને ખમાવું છું.	૬
વિરોધીએ કર્યા ગુન્હા, અમારી યાદમાં આવે;	
વિરોધી ભાવ મૂકીને, ખમું છું ને ખમાવું છું.	૭
ભલું કરતાં છુરું માની, પ્રતિપક્ષી બન્યા નેઓ;	
ચહી માશીજ તેઓની,—ખમું છું ને ખમાવું છું.	૮
રહીને વિશ્વમાં ક્રીધાં, કરાવ્યાં પાપ અનુમોઘાં;	
શુદ્ધચન્દ્રિય સર્વાની સાથે, ખમું છું ને ખમાવું છું.	૯
ભજન પદ સંગ્રહ ભાગ ૮ પૃષ્ઠ ૮૫	

ખમાવું છું ક્ષમા કરજે.

કવ્વાલિ.

અદા કરતાં કરજ મહારી, પ્રમાદે ને થપા ગુન્હા;	
ગણીને આત્મવત્ તુજને, ખમાવું છું ક્ષમા કરજે.	૧
ખમાવાનું જ છે ભેદે, અભેદે શું ખમાવાનું;	
અશ્ચિ જેદ ટાળીને, ખમાવું છું ક્ષમા કરજે.	૨
કરોડો સ્વાર્થના ભોગો, સમર્પી શુદ્ધપ્રીતિથી;	
પ્રતિજ્ઞાથી જ અંધાર્ઠ, ખમાવું છું ક્ષમા કરજે.	૩
કદી ના ખેવજા થાવું, મળીને મેળ ધારીને;	

૭૬

તહને જો હોય શંકા તો, ખમાવું છું ક્ષમા કરજો, ૪
 અદા કરવી પ્રતિજ્ઞાને, સકલ દુનિયા ખમાવીને.
 મુદ્ધયજ્ઞિ કમચોગીને, રહે નિર્લેપતા, જ્ઞાને. ૫
 ભજન પદ સંગ્રહ ભાગ ૮ પૃષ્ઠ ૭૮ ॐ શાન્તિ:

સાંવત્સરિક ક્ષમાપના.

રાગ-ધીરાના પદનો.

જીવોને હું ખમાવું રે, વૈર ઝેર દૂર કરી;
 મિત્રો સર્વે મહારા રે, ખમાવું સહુ પ્રેમ ધરી.
 લક્ષ્યોરાશી, જીવ્યોનિમાં, ઉપન્યો વાર અનંત;
 મનવાણી કાયાથી દુહવ્યા જીવો મોહો અત્યંત.
 પશ્ચાત્તાપ તેનો રે, કરું હવે જ્ઞાન ધરી. જીવોને ૧
 મનુષ્ય જન્મ ધરી આ ભવમાં, આંધ્યા મેં જે વૈર,
 સ્મરણુ કરી હું દૂર કરું છું, સમતાએ લીલા લહેર.
 વૈરીના વૈર નાસો રે, ઉપશમ ભાવે મુક્તિ ખરી. જીવોને ૨
 ક્રોધ માન માયાને લોભે, જીવ સંતાપ્યા બહુ,
 અજ્ઞાને માહું જે જે કીધું, ખમાવું છું તે સહુ;
 નમી નમી ખમાવું રે, દીલ સંધ ભક્તિ ધરી. જીવોને ૩
 પાપી મિથ્યાત્વી જીવો તેમ, મિત્રો ભક્તો સર્વ,

૭૭

ખેદ અપ્રીતિ નં ઉપવતી, ખમાવું છું તજી ગર્વ;
 પર્યુપણના પવેરે, રાગરોષ પરિહરી. જીવોને૦ ૪
 ક્રોધ કપટ કામાદિક દોષે, સંતાપ્યો નિજ જીવ,
 ખોતે ખોતને હું ખમાવું, નિશ્ચયથી જીવ શિવ;
 અંતરૂના દેશે ઉતરે રે, ક્ષમાપના શુદ્ધ ઠરી. જીવોને૦ ૫
 સિદ્ધ સમા સર્વે છે જીવો, સત્તાએ ગુણવંત,
 દ્રાહ્મી ન શત્રુ તેમાં મહારો, નિશ્ચય ચિત્ત વસંત;
 શિષ્યોને હું ખમાવું રે, ગુરૂઓને પ્રેમ ધરી. જીવોને૦ ૬
 કશ્યા સર્વ જીવો પર રહેશો, દ્રવ્ય ભાવથી નિલ.
 પરગુણ પરમાણુ પર્વત સમ, ભાસો પ્રભેદે ચિત્ત;
 માધ્યસ્થભાવે રહીને રે, ખમું ખમાવું કરગરી; જીવોને૦ ૭
 અલંભાવનો ખેદ ટળો સહુ, નાસો માયા દૂર.
 દ્રવ્ય ભાવથી જીવ ખમાવું, જ્ઞાનાનંદ ભરપૂર;
 દ્રવ્ય ભાવ પવેરે, મલીનતા દૂર દરી. જીવોને૦ ૮
 ત્રણ ભુવનનો નાથ અહો હું, સત્તાએ કહેવાઉં,
 આપ સ્વરૂપે ધ્યાને રહું તો, વ્યક્તિપણે શુદ્ધ થાઉં.
 સુદ્ધિસાગર જાને રે, જ્ઞાનગંતાં શિવ શાંતિ વરી. જીવોને૦ ૯

[ભજન પદ સંગ્રહ ભાગ ૪ પૃષ્ઠ ૨૭૧]

પેથાપુરવાઝા ળાળીપારેઝ જેશીંગભાઈ ળાકરચંદના મૃત્યુની યાદી.

પેથાપુરમાં ત્રીશાપોરવાળ જ્ઞૈન શેઠ, તાનાભાઈ માણુ-
કાના કુટુંબમાં ળાકરચંદ શેઠને ત્યાં જ્ઞેશીંગભાઈનો જન્મ
થયો હતો, શેઠ, મનસુખભાઈ ભગુભાઈ અને ળોટાલાલ
લાથી પેથાપુરવાળા તથા જ્ઞેશીંગભાઈ પિત્રાઈ કુટુંબીઓ
હતા. જ્ઞેશીંગભાઈને લેકો ળાલીપારેખ તરીકે કહેતા હતા.
તે શ્રાવક યોગ્ય પ્રતિષ્ઠાવિધિ, શાંતિસ્નાત્ર. અષ્ટોતરીસ્નાત્ર
વગેરે ધર્મ ક્રિયાઓ કરવા કરાવવામાં કુશળ હતા, તથા
સર્વ પ્રકારની પૂજાઓને ભણાવવામાં દક્ષ ભાવિક ભક્તિમંત
હતા, ગુરુમહારાજ શ્રી રવિસાગરજી મહારાજના શ્રાવક
હતા અને ગુરુમહારાજની પાસે. સમકિત. વ્રત ગ્રહણ કર્યા
હતાં, પૂજન સામાયિક પ્રતિક્રમણ વગેરે શ્રાવક યોગ્ય ધર્મ-
ક્રિયાઓ કરવામાં ઉત્સાહી પ્રવૃત્તિશીલ હતા. દેશીવૈદ્ય તરીકે
તેઓ પેથાપુર વગેરે સર્વ લોકાની મદત દવા કરતા હતા
અને વૈદ્ય તરીકે ગુજરાતમાં પ્રસિદ્ધિ પામ્યા હતા, પેથાપુર
સાગરગન્ઠમાં તેઓ આગેવાન શ્રાવક તરીકે હતા. તેઓ-
માં શ્રાવક તરીકેના અનેક સદગુણો ખીલ્યા હતા. તેઓએ

૭૯

પત્નર સંજા વર્ષથી અમારા પરિવ્યથ કથી અને તેથી તેઓ છેવટ મરણકાલ સુધી પણ અમારા ભકત તરીકે રાગી રહ્યા હતા. તેમના મરણ પહેલાં ચાર પાંચ દિવસ સુધી તેમણે અમારી સાથે પત્રવ્યવહાર ચાલુ રાખ્યો હતો. વિ. ૧૯૮૧ શકાબ્દ સુ. ૪ તેમનો આત્મા દેવલોકમાં ગયો. અમારા સાધુઓની તેમણે દયા વગેરેથી સારી સેવા કરી હતી. તેમની ૬૦-૬૫ વર્ષની ઉમર થઈ હતી, તેમના આત્માને શાંતિ મળેા એમ ઇચ્છું છું. પેથાપુરમાં તેમના જેવા ઉત્તમ શ્રાવકની ખોટ પડી છે, તેમના પુત્ર હિંમતલાલ સોલીસીટર છે, તથા બીજા પુત્ર, ભોગીલાલ છે. બન્ને પુત્રો તેના પિતાના જેવા ધાર્મિક થાઓ, પિતાની પેઠે ધર્મી બની પિતાનું કૃલ દીપાવો એમ ઇચ્છવામાં આવે છે. ॐ અહૈં મહાશ્વર શાન્તિ: ૩.

વિ. ૧૯૮૧ શકાબ્દ સુ. ૧૧.

લે. બુદ્ધિસાગર. સુ. વિજનપુર.

—*—*—*—

